HETVENÖT KORINTHUSI SZÓ

HETVENÖT KORINTHUSI SZÓ

A 75 éves Cserháti Sándor professzor köszöntése

LUTHER KIADÓ ■ BUDAPEST, 2005

A könyv megjelenését az Evangélikus Hittudományi Egyetem támogatta.

Szerkesztette
Fabiny Tamás

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó
előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2005

Dr. Cserháti Sándor, az Újszövetség tudósa hosszú évek óta dolgozik kommentárján, amelyben Pál apostol korinthusiakhoz írt két levelét magyarázza. Egykori és jelenlegi tanítványai, lelkészek és igényes egyháztagok nagyon várják már az *opus magnum* megjelenését. Ezzel Cserháti Sándor művei valóságos kis könyvtárrá állnának össze, folytatva azt a sort, amelyet a Kolossé-, majd a Filippi- és a Galata-, valamint a Filemonhoz írt levél kommentárjai képeznek, de amelyben említést érdemel a Balikó Zoltánnal közösen írt, *A megrepedt nádat nem töri el* című, betegeknek szóló áhítatoskönyv is.

Pál apostol két korinthusi levele összesen 11 717 szót tartalmaz. Mi ebből most hetvenötöt választottunk ki, hogy hetvenöt szerző azok alapján fogalmazza meg gondolatait Isten élő és ható igéjéről, földi és mennyei távlatokról, közös emlékekről és együtt szőtt álmokról. A szám nem véletlen, hiszen ezzel a kis összeállítással a 75 éves Cserháti Sándort kívánják köszönteni az évfolyamtársak, az egykori és jelenlegi munkatársak, hajdani és mai tanítványok, tisztelők és családtagok. Tudjuk, ennél sokkal többen is szívesen részt vettek volna ebben a nagy titokban készített munkában, ám az évek száma bizony ebben is korlátot jelentett.

Hetvenöt korinthusi szó segítségével szeretnénk hálát adni Istennek, és örömöt szerezni egy embernek. Hiszen könyveivel, igehirdetéseivel, lelkipásztori érzületével ő is sok örömöt szerzett nekünk. Külön kell szólni arról az embert próbáló vállalkozásról, amellyel az 1980-as évek második felében oly sokat tett az új Evangélikus Teológiai Akadémia (a mai hittudományi egyetem) fizikai és szellemi-lelki felépítéséért. A teológia tudományos művelése és a lelkészképzés mellett szívügye a diakónia, az egyházi szeretetszolgálat is.

Kis kötetünkben természetesen többféle műfaj fonódik egybe. Némely szerző az exegézis szándékával, mások a személyes élmények felelevenítésével ízlelgetik a maguk korinthusi szavát. Az egyes vallomások fűzérszerűen egybekapcsolódnak, és érzékeltetnek valamit abból, hogy is éltünk és élünk, miként is gondolkodtunk és gondolkodunk egyházunkban. Itt-ott megvillan az a humor is, amelyre az ünnepelt is annyira fogékony.

Összeállításunkkal – a köszöntés mellett – szeretnénk a várva várt kommentár útját is előkészíteni.

A 2004/2005-ös tanév végén a szokásosnál is lázasabb munka folyt egyetemünk újszövetségi tanszékén, ahol egy kicsiny csapat ezt a kötetet szerkesztette. Elsősorban drs. Bácskai Károly lelkész, Roszik Ágnes Anetta tanszéki demonstrátor és Sánta Anikó lelkész voltak a munkatársaim. Jó érzés, hogy mind a Hittudományi Egyetem, mind a Luther Kiadó készségesen az ügy mellé állt.

Cserháti Sándor immár egy éve nyugdíjasként szolgál egyházunkban – és talán többet dolgozik, mint valaha. A magyar evangélikus felsőoktatás történetében ő az első professzor emeritus. Egyszer a rá jellemző fanyar humorral kérdezte: „Akkor én most kiérdemesült professzor vagyok?" Emberileg lehetne akár az is, de lutheránusként tudnunk kell, hogy egyetlen *meritum* számít, a Jézus Krisztusé.

Pál Jézus tanítványa volt.

Cserháti Sándor Jézusé és Pálé.

Mi szeretnénk Cserháti Sándor, Pál és Jézus tanítványai lenni.

Nem csak hetvenöten.

Sándor bátyám, hálás vagyok, hogy a tanszéken utódod lehetek, örülök, hogy folyamatosan munkatársak vagyunk. Sokakkal együtt adhatunk Istennek hálát, hogy megtartott téged mindmáig. Az ő áldását kérjük rád és szeretteidre 75. születésnapodon. És várjuk, nagyon várjuk a kommentárt – a korinthusi levél többi 11 642 szaváról is!

Testvéri szeretettel:
Fabiny Tamás

Bevallom, eleinte nem lelkesedtem túlzottan a korinthusi levelek exegéziséért. Azok a végtelennek tűnő körmondatok, amiket első hallásra magyarul sem ért meg az ember, hát még görögül…! És mégis. A bonyolult mondatfüzérek mögött ma is érezhetően ott izzik Pál lelkesedése és hite, amely abból ered, hogy tudja: *Krisztus Jézusnak Isten akaratából elhívott apostola* ő. *Apostol*, *küldött* az, aki Istentől kapta a *hivatását* arra, hogy a Krisztus Jézus evangéliumát hirdesse. Ez a kifejezés máshogyan cseng fülemben, mióta Cserháti professzor úr arra intett bennünket, hogy minden hivatást, így az *apostolságot*, a lelkészi hivatást is csak *szakemberként* szabad végezni: olyan emberként, aki nemcsak a teológiában, hanem minden téren tájékozott, művelt, olvasott és igényes. Ehhez persze állandó erőfeszítés kell, vagyis a *papnak bizony holtáig tanulnia kell*, különben csak *„betanított munkás”* lesz.

Egy más alkalommal *emberségből* adott soha el nem felejthető példát, amikor végtelen bizalommal és őszinte féltéssel intett bennünket arra, hogy *Istennel lehet és kell is tusakodni*. Elmondta, hogyan küzdött ő maga is Istennel hónapokon át, mert nem tudta elfogadni a szeretett ember halálát, a betegséget, a szenvedést. Ezt a harcot mindenkinek meg kell harcolnia, hiszen emberek vagyunk, akiknek nagyon tud fájni a rossz. De Isten ebben a küzdelemben is segít eljutni a hit győzelméhez.

Őrzök még egy személyre szóló mondatot Cserháti professzor úrtól, amelynek nem is a tartalma a lényeg, hanem a mögötte levő szándék. Az, hogy kitűnő pedagógiai érzékkel kereste meg mindenkiben azt az egyedi színt, amit csak nekünk adott Isten, és biztatott is bennünket arra, hogy fedezzük fel és bontakoztassuk ki egyedi adottságainkat. Mindezt megköszönve szeretettel köszöntöm a professzor urat 75. születésnapján.

Sánta Anikó

1Kor 1,1

Testvér ▪ ἀδελφός

Reményik Sándor írta egykor: „Testvér, testvérem, ez a legszebb szó a világon.” A kereszténység kétezer évének láncolatában a „Timóteus testvértől” kezdve a levelet a 21. század népének tolmácsoló „Sándor testvérig” bizony végeláthatatlan a sora azoknak a keresztény atyafiaknak, akiket az ősi görög ἀδελφός krisztusi lelkisége köt össze.

Nem véletlenül köszöntelek téged, drága Ἀλεξανδρός ἀδελφός, a testvér szó magyar szinonimájával is, az „atyafi” megszólítással. Két okból is teszem ezt. A Krisztusban testvérek az egy mennyei Atyának a fiai, ezért is „atyafiak”. De másik okom is van az effajta megszólításra. Ismerhettem szeretett, hasonnevű atyádat (a lelki ébredés nagyszerű személyiségét), és ismerhetem szeretett, ugyancsak hasonnevű fiadat. Amikor tehát téged köszöntelek, akkor ez egyben az evangélikus egyház szolgálatában élő három atya-fiság iránti szeretetem jele is.

Végül még egy szót, testvér, testvérem! Emlékszel-e, hogy már soproni teológuséveink során, 1949/50-ben az *Élő Víz* szoros testvéri közösségében együtt tudtunk az igére figyelni, énekelni és imádkozni? Milyen boldogan, milyen szent elhívással készültünk a lelkészi pályára! Lassan sárguló fényképemen együtt ülünk a soproni Teológus Otthon kerti padján… Ha akarod, csináltatok a képről egy jó nagyítást. Ott láthatod (ó, milyen fiatalon!) magadat és testvér-társaidat. Emlékszel? Te ülsz a pad szélén, melletted Fehér Karcsi, Labossa Lala, Csonka Berci, Drenyovszky Jancsi, mögöttetek pedig az álló sorban Bödecs Barna, én és Magassy Sanyi… Nyolcunk testvéri közösségéből négyen már „fent, az angyali karban” várnak ránk.

Testvér, testvérem! Azt kívánom, hogy a minden szépség mellett is oly nehéz évtizedek után, amit Evangélikus Hittudományi Egyetemünk tanári karában együtt töltöttünk, egykor a színről színre látás szent közösségében is közösen tudjuk majd áldani a legnagyobb Testvérünket, az értünk életét feláldozó és nekünk már e földön is szeretetben bővölködő életet kínáló Jézus Krisztust!

Fabiny Tibor

A szóösszetétel a kis szórványegyháztól vagy házi összejöveteltől a mamut népegyházig sok mindent fed, de mindenképpen a Krisztusban elhívottak közösségét jelenti.

Gyakorlati funkciójára valaki azt a képet használta, hogy a magányos gabonaszál könnyen eltörne, pusztulna, de mert ezerszámra van együtt, a nagy szélben is biztosan hullámzik a gyümölcstermésig.

Évfolyamunk, a teológiai otthon közössége, felkészítő és szolgálati helyeink mind eszközként szolgáltak, hogy erősödjünk egymás hite és szeretete által, és erősítsük egymást. Benne a te derűd és türelmes hűséged engem is – nyilván másokkal együtt – megnyugtatott és segített a bizalomban, a kitartó helytállásban.

Embert próbáló, kritikus időkben éltünk. A helytállás nemcsak egyéni akarás volt, buzgó „csakazértis", hanem az épülő közösség összefogása, a jó példák bátorítása, mert voltak igényes emberek, akik a maradandó lényeget keresték.

Szűkében voltunk sokszor az anyagiaknak, de Isten kirendelte a szükségeseket minden napra. Az egymás közti beszélgetések által pedig segített a lelkiek elmélyítésében, komolyan vételében, a nézetkülönbözőségek kellő kritikájában.

Volt szétszórtság, várakozás, türelemre nevelt az élet Ura. Majd megjött a gyümölcstermés is. Írásmagyarázataid – az ismert páli levelek, Isten nagy munkájának elmélyült, részletes és világos kifejtése – nagy segítséget jelentettek nekünk, akik sokféle papi szolgálat közepette egyszemélyi felelősként ritkán jutottunk ahhoz, hogy elmélyült teológiai tanulmányokat végezzünk. Ezeket elő lehetett venni, s egy-egy résztéma kapcsán is eligazítást keresni.

Bizony, munkánk nem hiábavaló az Úrban, és nem is eredménytelen, ha engedelmesen figyelünk reá.

KOVÁCS PÁL

1Kor 1,3

Kegyelem ▪ χάρις

Mesterednek választottad, barátodnak és testvérednek tartod a tarzuszi Sault, aki *paulus*nak, mindig kicsinek tudta magát. Pál, az Írások tudósa jól ismerte a *heszed* rabbinista, sok tekintetben korlátokkal és feltételekkel körülhatárolt jelentését. Egy alkalommal Jézus gyógyulásért imádkozó apostolát új üzenettel lepte meg: „elég neked az én kegyelmem!" (2Kor 12,9) Ez a személyes „elég neked" nemcsak betegségben bizonyul igaznak. Aki a „bűnösök között elsőnek" (1Tim 1,15) tudja magát, bátran bízhat abban is, hogy a kegyelem elég a bűnös asszonynak, a tagadó Péternek, a latornak a kereszten, és még neki is.

1948-ban ezzel a reménységgel indultunk. A 75 éves határkőnél visszatekintve együtt vallhatjuk, hogy Jézus kegyelme valóban mindenre elég. Ezzel a reménységgel nézzünk előre, és „odatúlra".

Ne feledjük azt sem, hogy a χάρις esetenként hálaadást is jelent (1Kor 15,57, 2Kor 9,15). Túrmezei Erzsébet egyik versének címe: *Csodákra emlékezni jó!* Egyre romló memóriánk csak itt ne mondjon csődöt! Nosztalgiázó vagy morgolódó múltidézés helyett hálával emlegessük közös emlékeinket: Budaker bibliaóráit a soproni ebédlő viaszkosvásznos asztalai mellett, Veöreös Imre esti könyörgéseit a diakonisszák „kiürített" anyaházában, a gyenesi ifjúsági csendesnapokat és a segédlelkész-konferenciákat Fóton...

A χάρις a profán baráti üdvözletre (1Kor 1,3) és búcsúzásra (2Kor 16,23) is emlékeztet. Nincs két szférája életünknek. Így kerek a világ! A kegyelem a kezdet és a vég. „Isten kegyelmének ege alatt" (Luther) élhetünk.

Kísérjen tovább is Jézus mindenre elég kegyelme!

MADOCSAI MIKLÓS

Pál apostol békességkívánással nyitotta meg minden levelét. Ezzel nem csupán a szokásos köszöntés formájához igazodott, hanem kora emberének egyik nagy vágyát is kívánta Isten kegyelméből. Nyugtalan korban nyugodt belsőt. Ez más békesség volt, mint amit a Római Birodalom biztosított jogrendszerével és fegyverével…

Sajnos nem kell ilyen távoli időkbe visszalépni, hogy a békesség áldása reális tartalmat kapjon a számunkra. Amikor szolgálatunkat megkezdtük, friss volt az európai régi-új béke. A háború nyomorúságát és megrázkódtatásait túlélve rongyosan, de békességet remélve érkeztünk meg Sopronba. Ott sem volt sokáig béke. Kiépülő besúgórendszer, kívülről jött támadások, megtizedelések, professzorok elűzése, kényszerköltözés Budapestre. Ez volt az osztályrészünk. Pedig nagybetűkkel írták akkor a békét. A békeharc rettenetes fogalmát próbálták az agyakba belegyömöszölni. Lélekgyötrés volt ez. Szolgálatunk idejének derekát ugyan háború nélkül éltük végig, de a külső világ igazi békességet nem adott.

Kedves Sándor, milyen jó, hogy mi egy másik békességet élhettünk meg! Olyat, amilyet Pál apostol kívánt gyülekezeteinek. Krisztus békességét. Az egész országra kiterjedő evangélizáción keresztül elért bennünket a Krisztusról szóló evangélium a legnagyobb nyomorúságban is. Ez az evangélium juttatott el mindkettőnket a teológiára. És ott ki az imaközösségben, ki pedig főként a lutheri tanításban kapott lelki megerősítést. És békességet találtunk a gyülekezetekben, a hívek közösségében, majd a tanítványok és tanártársak körében, a szolgálatban. Megáldott bennünket az Úr a békesség ajándékával.

Ezt a kegyelmet kaptuk akkor is, amikor életünk nagyon nehéz fordulóit kellett átélnünk. Mások talán csodálkoztak, honnan ez a lelki erő. De mi tudtuk, honnan kaptuk, és honnan várjuk ma is.

Áldott legyen a mi Urunk, Jézus Krisztus Atyja, hogy kegyelméből remélhetjük: ő megtart minket ebben a békességben, hátralévő esztendeinkben, utolsó óránkon is, és egykor az ő hajlékában.

TRAJTLER GÁBOR

Édesapám a hozzá kívül-belül hasonlító unokáját a konfirmációja alkalmából megajándékozta a készülő Korinthus-kommentár két gépelt oldalával. Nem véletlenül éppen ezzel a kettővel.

Mint introvertált emberek, mindketten mélyen éreznek és mélyen gondolkodnak, de nem könnyű számukra gondolkodást és érzést harmóniába hozni. Egy most már hosszú élet ez irányú küzdelmeinek tapasztalataival akarta segíteni a még az út elején állót.

Nem életvezetési tanácsokat, önismeretre intő buzdítást ajándékozott. Ennél sokkal fontosabbat: azt a mostanra megérlelődött felismerését, hogy belső vívódásainkban az segít rajtunk igazán, ha töretlenül bízunk abban, hogy bár sem a külvilágot, sem belső valóságunkat nem ismerhetjük meg maradéktalanul, bár ismereteinkben, különösen pedig az „istenismeretben részünkről e világban még sok lehet a töredékes, az ismeretlen, *Isten ezzel szemben már most teljes mértékben ismer minket*". (Részlet a készülő kommentárból, kiemelés a szerzőtől). Ez az ismeret pedig, hiszen Isten a kezdeményezője, nem pusztán hideg, racionális tudás, hanem „személyes találkozásból és tapasztalatból" eredő ismeretszerzés.

Most, hogy jó néhány éve már magam is tanítok – sok szempontból mást és másképpen, mint édesapám –, rájöttem, hogy a legfontosabbat mégis tőle tanultam a tanításról: ha az ismeretátadás ugyanakkor nem a szeretet cselekedete, a másikkal való kockázatos találkozás alkalma, akkor az átadott és megszerzett tudás sem egyéb, mint hasznavehetetlen, halott ismeret.

Ha viszont merjük szeretni azokat, akiket tanítunk, akiknek könyvet írunk, néha, egészen váratlanul csodálatos meglepetésekben lehet részünk: megpillanthatjuk például évekkel ezelőtt írt Filippi-kommentárunkat kinyitva a nyíregyházi vasútállomás dolgozójának asztalán.

Cserháti Márta

Megváltónk szavára – aki ezt mondta tanítványainak: „eljön hozzátok a Szentlélek, és *tanúim* lesztek… a föld végső határáig” (ApCsel 1,8) – együtt indultunk el egy nagy évfolyam tagjaiként, hogy a bizonyságtétel folyamatában részt vegyünk. Ordinációnk után útjaink szétváltak, de Isten kegyelméből néha összetalálkoztak.

Az első Korinthusi levél elején található igék (1Kor 1,6; 2,1) és az azokban szereplő bibliai fogalom, a μαρτύριον, amelynek egyik jelentése *bizonyságtétel*, felidéz bennem egy szép élményt, amely veled kapcsolatos, és ezt most, 75. születésnapodon szeretettel átadom neked.

1983-ban, amikor orosházi lelkész lettem, közel kerültünk egymáshoz. Te azonban hamarosan távoztál Szegedről, teológiai tanár lettél Budapesten. Utódod külföldi tartózkodása idején, szükség esetén Orosházáról besegítettünk a szegedi szolgálatokba. Amikor első alkalommal beléptem a templom oltárterének félhomályába, hallottam, hogy ujjongó morajlás futott végig a gyülekezeten. Az istentisztelet végén magyarázatot kaptam a történtekre. Mivel hajszínünk és hajviseletünk, talán egy kicsit a termetünk és arcélünk között is van némi hasonlóság, ezért azt gondolták, hogy te, a volt, szeretett lelkipásztoruk előre be nem jelentett szolgálattal szerzel nekik meglepetést. Ez az esemény tanúsítja, hogy a gyülekezetben „a Krisztusról való bizonyságtételed megerősödött”.

Bizonyságtételeddel írásaidban, Pál leveleihez írt kommentárjaidban is találkoztam. Ezekben nemcsak az ige helyes értelmezéséhez segíted hozzá szolgatársaidat, hanem a hiteles bizonyságtételhez is, azáltal, hogy műveidben Jézus Krisztushoz, a „hű tanú”-hoz (Jel 1,5) való viszonyodról is vallomást teszel. Én pedig azt kérem Urunktól, hogy ajándékozzon meg téged kegyelmével és sok erővel, hogy bizonyságtételedet – írásban is – tovább tudd folytatni.

PINTÉR JÁNOS

Amikor már mindenki nyugtalan és ideges, mert a meghirdetett kezdési időpont után vagyunk néhány perccel, ő még nyugodtan belekezd egy számára lényeges mondatba. Talán már türelmetlenkedünk miatta, de ha kicsit is odafigyelünk erre a mondatra, akkor rendkívüli módon meggazdagodunk a tartalma által. Ami számára fontos, azt nem hajlandó elhallgatni. Amiről meggyőződött, attól nagyon nehéz elmozdítani. Amit elhatározott a szíve mélyén, azt meg kell tanulnia környezetének, mert azt kitartó kommunikációval hirdeti meg újra – erőszakosság nélkül, végtelen türelemmel.

Egyszerre kezdtünk Budapesten 1983-ban, ő a teológián professzorként, én a zuglói gyülekezetben lelkészként. Szolgálati lakás híján mindketten kollégisták lettünk ismét. Nem volt hova sietni, sokat beszélgettünk. Ekkor ismertem meg azt a különleges lelki ajándékát, ami nem más, mint a jövő iránti töretlen bizalom. Érdemes hűséggel végezni a gyülekezeti lelkészi szolgálatot, mert biztos, hogy lesz eredménye később. Bele kell vágni a félbemaradt zuglói templomtorony befejezésébe. Ne sajnáljuk az energiát a gyenesi országos ifjúsági konferenciákra, mert hihetetlenül nagy lehetőség ez a következő nemzedékek számára. Jókedvvel és alapos felkészüléssel érdemes csak felmenni a szószékre, önmagunk miatt is. A többször hallott tanítás beépült az életembe.

Az is karizma, ha a tudományos teológiai munka akkor jelent igazi örömöt, ha az egyben a legegyszerűbb gyülekezeti tag számára is élvezhető táplálék. A legelvontabb bibliai szövegek hátterében is addig értékes a kutatás, ameddig az a gyakorlati életkérdések felé indít el. Tudománnyal a szószék felé, és gyülekezettel a tudományba.

Jó a magunk közelében tudni olyan gazdag életutakat, amelyeken keresztül újra megtanuljuk, hogy „nincs hiányotok semmiféle kegyelmi ajándékban, miközben a mi Urunk, Jézus Krisztus megjelenését várjátok…” (1Kor 1,7) Ebben a várakozásban pedig legyen mindig időnk arra, hogy a meghosszabbított mondatok végén rátaláljunk az ott rejtőzködő kegyelmi ajándék szépségére.

Szabó Lajos

Cserháti Sándorral 1983-ban találkoztam először, amikor újszövetségi exegézis óráit hallgattam. Magyarázataiban számos új gondolat jelent meg, amivel nem tudtam első hallásra egyetérteni. Így hát belekérdeztem mondataiba. Okvetetlenkedő felvetéseimre alapos és érdekfeszítő választ kaptam. Meglepett, hogy komolyan vette a provokációt is. Tulajdonképpen ezzel keltette fel a figyelmemet az újszövetségi tudományok iránt.

Rátérve a nekem jutott korinthusi szóra: ez a kifejezés az egész Újszövetségben igen kevésszer fordul elő. Az 1Tim 3,10-ben és a Tit 1,6–7-ben a szó a diakónusokra és az episzkoposzokra, a gyülekezetvezetőkre vonatkozik. Értelme egybeesik a profán jelentéssel, amely jogi értelemben vett feddhetetlenséget, erkölcsi tisztaságot, megbízhatóságot takar. Ebben az összefüggésben tehát nem tulajdonít neki az író vallásos értelmet.

Az 1Kor 1,8 (és a Kol 1,22 is) a fogalomnak nem a köznapi, polgári értelmét hozza, hanem tipikus páli jelentését. Nála a kifejezésnek eszkatologikus jelentése van. A reménység szava lesz, a jövőre vonatkozik. Az Úr Jézus Krisztus napján, az utolsó ítéletkor ott állnak majd a korinthusi testvérek az Isten ítélőszéke előtt, és feddhetetlennek, bűn nélkülinek bizonyulnak. A Krisztusban való megigazulás adja ezt az állapotot, nem egyéni teljesítmény, cselekedet. Ennek a feltétele, hogy a gyülekezet ragaszkodjon a Jézus Krisztussal való élő közösséghez, mert ez által erősödhet meg hite, hűsége. Nincs ellentét a levél folytatásban leírt korinthusi állapotok és a „feddhetetlen" kifejezés között, mert ha feddhetetlennek bizonyul Krisztus népe, ezt egyedül Isten hűségének köszönheti, nem saját erkölcsi teljesítménye, amivel dicsekedni lehetne. Így látható, hogy ebben az egy szóban is megtalálhatjuk Pál apostol tanításának lényegét, a hitből való megigazulást.

Isten éltesse és tartsa meg sokáig közöttünk kedves professzor urat, hogy majd egykor feddhetetlennek találtasson velünk együtt a Krisztus Jézus napján a mi Urunkért.

GERŐFI GYULÁNÉ

A nekem adatott szó a levél egyik kulcsszava. Ez a kifejezés ebben a levélben fordul elő talán a legtöbbször. Nem véletlenül, hiszen az első korinthusi levél az egyház levele, amit velem is sikerült úgy megszerettetni, hogy dolgozatomat is ebből írtam, és azóta is szívesen foglalkozom vele.

Öröm és megtiszteltetés volt számomra, hogy mint Sándor fiának barátja, többször is közösségben lehettem a professzor úrral az újszövetségi órákon túl is. Egy-egy esti beszélgetés a majosi parókián emlékezetes maradt számomra. Egészen tisztán hallom azt a lelkipásztori hangot, amelyből rengeteg biztatást kaptam egy ifjúsági körben indult vita kapcsán, amely éppen a korinthusi szituációt vizsgálva merült fel, és amelyet együtt elemeztünk, amikor Sanyi Fifi kutyájával sétáltunk a váraljai tó körül.

Azt tanultam meg a beszélgetésből, hogy ami a közösséget leginkább rombolja, az a gőg, és ami a közösséget építi, az az alázat. Az egyik a korinthusi erősek egyházromboló hozzáállása, a másik az a krisztusi magatartás, amelyet Pál az egész levélben képvisel. Vagyis csak akkor tudunk közösségben lenni egymással, ha Krisztustól tanulunk, az ő alázatából merítünk. Vagyis ha vele vagyunk közösségben, ahogyan a levél elején is hálát ad az apostol azért, hogy a Krisztussal való közösségben gazdagodtak meg a gyülekezet tagjai.

Én is ezért a gazdagodásért szeretnék hálát adni. Mert számomra ez jelentett sokat Sándor bátyám előadásaiban és a személyes beszélgetésekben is, hogy az erőtlenek erejével erősödhettem magam is az alaposan átgondolt és megharcolt szavak hallatán.

Baranyay Csaba

Kifogtam a korinthusi levelek egyik félelmetes, ha ugyan nem a legijesztőbb szavát, illetve az egyházat folyamatosan fenyegető rémet. Ősöreg görög szótáramban öt jelentését találom: egyik sem vigasztalóbb a másiknál. Az ősöregnél is vénebb latin szótáram kicsit nyugtatgatna, hiszen abban „csak" felekezet és rendszer a fordítása. A *Nestle* latin szövege azonban nem fordítja le, hanem görög formájában hozza. Vagyis a rémet nem lehet megszelídíteni. Azért akadt, aki megpróbálta. Még Sopronban egy aranyos humorú teológustársunk egyháztörténeti kollokviumán halálos komolysággal így jelezte a reformáció hazai térhódítását: „Terjedt, miként a vízáradás". Sólyom professzor úrnak majd' elállt a lélegzete, mert az énekvers, amelyből a hasonlat vétetett, egészében így hangzik: „Bűn, tévelygés és szakadás, Terjed, miként vízáradás" (KÉ, 1973. 255,5).

Bizony, a rémet nem lehet megszelídíteni. Nemcsak azért félelmetes, mert az egyből kettő, a kettőből pedig még több lesz, hanem azért, mert Krisztustól idegenít el, az igazitól egy kozmetikázotthoz. Mit fáradoztak az egykori lelkésznevelő intézeti igazgatóink, hogy a legalább féltucatnyi kegyességi irányzat Krisztushoz ragaszkodva adja fel a saját pártját, és például ne a másikak jelöltje ellen imádkozva akarjon szeniort választani a maga fajtájából! Megmosolyogni való gyerekességnek tűnhetnének ezek a régi emlékek, ha „felnőtt" formában újra meg újra nem ijesztenének. Emlegetni szokták bizonyos államok „különleges kapcsolatait". Emberek között is létezik ilyesmi. Biztosra veszem, hogy Cserháti Sándor sem tiltakozik, hogy Isten bennünket megajándékozott ilyennel. Isten gondoskodott arról, hogy ne múlt időben kelljen beszélni róla, tartalmában pedig az élethelyzetek különbözősége, a teológiai érdeklődés sajátos iránya, színe ne a szakadás rémét idézze fel, hanem a Krisztusból való részesedés öröme „exorcizálja" azt.

FEHÉR KÁROLY

Tanulmányaink kezdetén első görög Újszövetségünket vehettük át nagy várakozással. S amikor az első karácsonyi szünetről visszatértünk, furcsállva vettük észre, hogy Sándor példánya vastagságban a kétszeresére nőtt: barátunk annyi fehér lapot köttetett bele, ahány lapja az eredetinek volt, jegyzetelés és ismeretgyűjtés céljából. Magam akkor „fedeztem fel" ezt az évfolyamtársamat. Talán már akkor kezdett készülni a professzorságra...?

A múlt század negyvenes éveinek bizonytalanságai között készültünk a bizonytalan jövőjű szolgálatra. Ehhez az erőt talán nem is annyira a fakultás tudományosságából nyertük, hanem a Lelkésznevelő Intézet 30-as szobájában lezajlott, sokszor túlfűtött, izzó hevességű „hitvitáiból". Itt Sándor két „erénye" mindig megdöbbentett: szívesen és élvezettel kérdőjelezte meg minden mondatunkat, és a véleményéhez makacsul ragaszkodott. De soha nem kritizált úgy, hogy a szerinte legmegfelelőbb választ az asztalra ne tegye.

Már itt kezdett kikristályosodni a központi témánk, amelyhez elsősorban nem is Tarzuszi Páltól kaptuk az első indítást, hanem Loewenichtől, akinek *Luthers Theologia crucis* című könyve engem egészen „feldobott". Ennél éreztük, hogy magunk is megmérettettünk afelől, hogy méltók leszünk-e erre a nem könnyű, de szép szolgálatra. Mert a *keresztről szóló beszéd* (1Kor 1,18) mindig is bolondság volt, s az is maradt. Mégis, Pál apostol ezt a saját felfedezését – a kereszt teológiáját – teszi *sine qua non*-ná a teológus számára. Istenem, mennyit törtük együtt a 30-as szobában ezt az üdvösséget hozó kemény diót!

Hálás vagyok sok hazai és külföldi találkozásunkért. S hogy az akkori Evangélikus Teológiai Akadémián, majd később a hittudományi egyetemen valaha is „labdába rúghattam" – értsd előadások, szemináriumok stb. –, azt egyes-egyedül csupán neki köszönöm.

Feleségemmel együtt nagyon szeretjük Sándort egész családjával együtt, s ezen az idő múlása sem tudott semmit változtatni. Isten adjon neki a *keresztől szóló beszédhez* méltó futáshoz és célba éréshez erőt. Onnan felülről.

GÉMES ISTVÁN

Az Evangélikus Hittudományi Egyetemen kevés számú maffia található. Ritkán van példa arra, hogy ilyen jellegű szervezet alakuljon egy teológiai tudományokkal foglalkozó intézményben. Én magam is csak egy ilyenről tudok, ez pedig a híres szegedi maffia, amit valamikor a kilencvenes évek közepén alapítottunk. Tagjai olyan teológushallgatók voltak, akik Szegedről származtak el a teológiára. Ennek a maffiának lett Sanyi bácsi a vezetője, a Keresztapa, aki egykor szegedi lelkész volt. Megalakulásának pontos körülményeit nehéz tisztázni. Az alapításról csak egy kép él bennem (és valahol a fiókok mélyén), amelyen Sanyi bácsi ül egy széken, mögötte és mellette pedig a maffia tagjai: Roland, Laci, Gábor és én. Ezt az összetartás-tudatot a kollégiumban is tovább erősítettük, ott Colonia Szegediensis néven vált rettegetté, szobánk ajtaján tábla hirdette szervezetünk dicsőségét. Olyan közösséget adott ez nekünk, amelyben sokkal könnyebb volt megküzdeni a ránk törő kétségekkel, kérdésekkel, mintha egyedül lettünk volna. Ugyanis olyan szorosan fogott össze bennünket, hogy már csak azt a mondást ismételgettük a kollégiumban, hogy kétféle ember létezik a világon: az egyik, aki szegedi és a másik, aki szegedi akar lenni. És nagyon nagy szükség volt Sanyi bácsira is a maffiában mint keresztapára, aki személyes beszélgetésekkel is igyekezett egyengetni, segíteni az utunkat a teológián, az életben. Nem voltak ezek órákon át tartó lelki fröccsök, hanem inkább olyan rövid, egy-egy (kevésbé) sikerült vizsga után lefolytatott néhány perces beszélgetések, amelyek elindítottak, másfelé tereltek, formáltak rajtunk. Ő volt talán az életemben, a szegedi maffia tagjainak életében Isten ereje, Isten erejének megnyilvánulása, aki segített abban, hogy elvégezzük a teológiát, megtaláljuk helyünket, még akkor is, ha ez nem minden esetben jelentette például a jelessel záródó vizsgát. Köszönjük, Sanyi bácsi.

BARTHEL-RÚZSA ZSOLT

Istennek humora van, Isten drámai lény: tetszik neki, hogy az „igehirdetés bolondsága” által üdvözítse a hívőket. A keresztről szóló igehirdetés a zsidóknak botrány, a görögöknek bolondság, de nekünk Isten ereje.

A 16. században – hadd fogalmazzak sarkosan – ketten értették igazán meg Pál apostolt: Luther és Shakespeare. A *theologia crucis* felforgat minden teológiát, s csak akkor él, ha önmagát is állandóan dekonstruálja. Luther szerint Isten elrejtőzik, maszkot hord, maga a történelem is Isten maszkja (*larva dei*). Önmagát is *Hofnarr*-nak, udvari bolondnak nevezte.

Bár Shakespeare a kereszt titkát nem ismerte, színdarabjai mégis arról szólnak, hogy a világ színpadán mindenki valamilyen szerepet játszik. Ő is éles szemmel láttatta, hogy a világ a feje tetején áll, s a valóságban minden éppen fordítva van, mint amiképpen látszik. A világ szerinti bölcsek bolondok, és a bolondok az igazi bölcsek (*Lear király*).

Pál apostolról egy időben sokat beszélgettünk a szegedi parókián Cserháti Sándorral. Akkor ismertem meg, amikor 1980 őszén elkezdtem tanítani az ottani egyetemen. Számára Pál apostol létezett egyedül, számomra Shakespeare. Tiszteltem, hogy lelkészként három bibliai kommentárt is publikált. Apám évfolyamtársa volt, mindketten a pietizmusból jöttek. Ő a történetkritika irányába mozdult el, s az akkor hivatalos diakóniai teológiát is őszintén képviselte. Sokat vitatkoztunk. Ekkorra én már „posztliberális” voltam, s talán túl nagy magabiztossággal képviseltem az akkoriban megtalált „klasszikus” keresztény tanítást. Javaslatomra Sanyi bácsi vezetésével hetente bibliai szemináriumot indítottunk.

Sanyi bácsi egyszer izgatottan érkezett vissza Pestről. „Palotaforradalom van az egyházban! A rendszeres teológia professzora püspök lesz, tanszékét Prőhle Károly veszi át. Így megürül az újszövetségi tanszék”. Régi álma valósult meg: ő lett e tanszék vezetője. Ezután már ritkábban találkoztunk: véget ért egy kedves, szép időszak, de Pál apostol radikalizmusa azóta sem veszítette el aktualitást.

Fabiny Tibor, ifj.

Hogy a középpontról ki mit gondol, arról az is árulkodhat, ahogyan az odavezető utakat fényesíti. Így nyert számomra új értelmet a régi páli helyzetértékelés Cserháti tanár úr személyiségén keresztül. Bizonyára adódhat, hogy koronként és helyzetenként éppen a *bölcsesség* művelése közben, máskor pedig hőn áhított *jelek* fürkészése miatt lanyhul a megfeszített Krisztus iránti igény, vonzalom. Nehéz is a kereszt mellett érvelni, azt vonzóvá tenni.

Cserháti Sándornak mégis sikerült a megfeszített Krisztushoz vezető útra mutatni.

Eszembe jut első találkozásaink egyike. A teológia nyílt napján ülünk gimnazistaként az álmosító levegőt árasztó falak és hallgatók között. És akkor megfontolt, mély hangján előadja, hogy az Írás izgalmas részei között van egy bölcs, akit nem menekített meg bölcsessége a pusztulás idején. Akiről olvashatunk a matematikatörténetben és az antik világ nagyjai között – és akire utal az Ószövetség is (Préd 9,13kk). Nos, ez a különleges és aprónak tűnő kapcsolópont akkor felvillanyozott, és további nagy felfedezésekre és bibliai szellemi kalandokra ösztönzött. A bukott bölcs képe titkon elvezetett Krisztus nagyobb bölcsességéhez. Arkhimédész ószövetségi felvillanása a Mester követőihez.

Jelekre is emlékszem. A szeretet, az emberség és a szenvedés jeleire, amik ott ültek tekintetén, s tudni véltem, hogy csak a Megfeszítettől kölcsönözhette ezeket a félreismerhetetlen vonásokat. Láttam őt, tanáromat átmeneti, szorongatott helyzetek közben: először otthon nélkül maradva, később megözvegyülten. Azon idők előadásai áhítatos légkört árasztottak. Érződött, hogy amit mond, azt a megfeszített Krisztus mellől teszi. Nem láttam soha diadalittasan. Derűjének mélysége pedig bátorító volt.

Mindez apró jeleken és meggyőző bölcs beszéden keresztül bizonyság arról, hogy az újszövetségi katedrán vagy szószékeken kívül is van helye és ereje a megfeszített Krisztusnak.

ARADI GYÖRGY

Szívszorító érzés, amikor az ember már nagyon vágyna rá, hogy társra találjon, és családja legyen, de a „révbe jutás” valahol késik. Sokan hajlamosak ilyenkor minden szalmaszálba, minden megoldással kecsegtető lehetőségbe körömszakadtig belekapaszkodni, csak legyen már végre valami a „semmi sincs” helyett. S mikor egy-egy kétségbeesés szülte próbálkozásról kezd kiderülni, hogy nem az igazi, jönnek az önámító magyarázatok: „Semmi sem lehet tökéletes…” „Majd a kompromisszumkészségemmel megoldom…” Csak hogy ne kelljen beismerni, hogy tévedtem, hogy készakarva vakká lettem, s mert valamit nagyon akartam, ezért elhallgattatni próbáltam a kétségek figyelmeztető hangját.

Harmincas éveim elején járva, épp egy ilyen élethelyzetben tipródva összefutottam egykori professzorommal, Cserháti Sándorral. Mivel rég nem találkoztunk, de a velem kapcsolatos hírek alighanem eljutottak hozzá, rákérdezett „révbe jutásom” pillanatnyi állapotára. Én meg feltettem a megszokott lemezt: „Hát, nem is tudom…” „Semmi sem lehet tökéletes…” „Majd a kompromisszumkészségemmel… satöbbi…”

Ő rövid hallgatás után valami ilyesmit mondott: „Tudod, ezzel is úgy van az ember, mint a példázatbeli kereskedő: az igazgyöngyért kész odaadni mindenét…” Néhány mondat után elköszöntünk. Én meg ott álltam leforrázva. Megütöttek az őszinte szavak. Talán akkor jobban örültem volna valami közhelyesen simogató, megerősítő udvariasságnak. De ebbe a mondatba beleütköztem. Ébresztő csapásként érte elaltatott józanságomat.

Lassan kilenc év távlatából visszatekintve úgy gondolom, ennek a találkozásnak nagy szerepe volt az igazi „révbe jutásom” tekintetében. S hálával gondolok arra az emberre, aki tudta, mikor kell megnyugtatás helyett a megütközés szavát szólni.

Cselovszky Ferenc, ifj.

Isten hívását az évfolyamunkból a legtöbben megtapasztalhattuk az ébredés idején. Te is. Néhány hónapja került kezembe a *Baráti Mozgalom* imaszövetségi vezérfonala. Ez az 1949 szeptemberében megjelent körlevél közli édesanyád bizonyságtételét. Fiai hitre jutásáról beszélt. Veled kapcsolatban mondta: „Legidősebb fiunk akkor, amikor első évben került ki hazulról, a családi körből, amikor Budapesten, inkább a kísértések központjába került, akkor lett az Úré." Micsoda öröm és Isten iránti hála árad ebből a mondatból!

Amikor 18 évesen Sopronba kerültünk, meg voltunk győződve arról, hogy Isten hívott el bennünket az ő szolgálatára. Ez a bizonyosság akkor is valóságos, ha Isten szándéka „külső és belső vívódásokon keresztül éri el célját" – mint írod önéletírásodban. Sopronba 1948-ban kerültünk, a „fordulat évében", akkor, amikor a kommunista párt átvette az uralmat. Akkor mondták barátaink: „Elment az eszetek! Nem látjátok, mi történik az országban?" Nem volt egyikünk sem hős. De az nem volt kétséges a számunkra, hogy Isten elhívásának engednünk kell.

Téged Isten elhívott a teológia művelésére is. Ez a „szomjúság" mindig is megvolt benned. S megvolt hozzá az Istentől kapott karizmád is. Nemrégiben olvastam az 1956. szeptember 25–28. között Fóton tartott lelkészkonferenciáról Laborczi Zoltán drámai beszámolóját. Az egymásnak feszülő gondolatok és indulatok örvénylő sodrában felszólaltál: „Cserháti Sándor arra mutatott rá, hogy itt alapvetően teológiai kérdésről van szó. Minden hiba a múltban, egy helytelen teológiai felfogásból fakadt. Most a helyes teológiai alapállást kell megtalálnunk." Ma már jobban ismerjük az állam és az egyház kapcsolatának rendkívül bonyolult voltát. Az akkori nyilatkozatod túlságosan jóhiszeműnek és naivnak tűnhet, pedig igazad volt. A helyesen megértett ige és annak teológiai konzekvenciái, valamint azok „vállalása" – akkor és ma is a legfontosabbak. Ezért várom új kommentárodat is. A felerősödő karizmatikus mozgalmak igazán aktuálissá tették a korinthusi levelek üzenetét.

PINTÉR KÁROLY

Nehéz, de nem lehetetlen: beszédünkben egyszerre ékesen szólnunk és ugyanakkor barátian közvetlen hangot megütnünk. Tanítványokat egyszerre a tudomány nyelvén és a legérthetőbb hétköznapi kifejezésekkel tanítani.

Cserháti Sándor teológiai, újszövetségi előadásai, exegézisei sosem csak jól megfogalmazott, érthető nyelven elmondott tananyagok voltak, hanem annál sokkal többet mondtak. Prédikációkká, evangélizációkká váltak az azt hallgatók legnagyobb örömére. Hasonlóan a fenti igében olvasottakhoz: „nem az ékesszólás vagy a bölcsesség fölényével" (protestáns fordítás), „nem keresett szavakkal vagy bölcsességgel" (katolikus fordítás), hanem szívhez szólóan, „érzelmünkre, meggyőződésünkre és akaratunkra" hatóan.

Személyes, lelkipásztori hangvétele nemcsak a sokaknak szóló előadásokban, hanem a négyszemközti beszélgetésekben is megmutatkozott. Teológiai éveim alatt történt, hogy egy ilyen lelkipásztori beszélgetés során „osztályfőnököm" ígéretet tett arra, hogy első születendő gyermekemet ő fogja megkeresztelni. Néhány év múlva, 2002 pünkösdjén el is jött a várva várt nap, amikor felpéci templomunkban János evangéliumából vett igeszakasz alapján hirdette ékesszólóan Isten igéjét. Mindannyian nagy érdeklődéssel hallgattuk Isten igéjének tolmácsolását, ő pedig – szívhez szólóan – mondta, és mondta. Még az sem zavarta meg ebben, hogy az akkor féléves Veronika lányunk – aki akkor hallotta először az orgona „mennydörgő" hangját – jó tíz percen keresztül megpróbálta túlkiabálni őt. Emlékezetes lesz mindannyiunk számára nemcsak „a lelkésznő üvöltő gyereke keresztelőn" (a suszter cipője...), hanem az őt megkeresztelő Cserháti Sándor bölcs, nyugodt, csendes hangja, szelíd szeme és túláradó türelme.

Bogdányi Mária

A titkos és elrejtett bölcsesség ugyanarra a mögöttes valóságra utal Pál 1Kor 2,7-ben írt félmondatában. Többszöri olvasás után is csak az első alkalommal támadt az az érzésem, hogy a második jelző közelebb vitt volna a megértéshez. Dupla vagy semmi. Csaknem állandóan megkörnyékez ez az érzés az apostol leveleinek olvasásakor. Rétori találékonyság, személyes hevület, elemző önértelmezés, makacs kitartás, számos jó és rossz tulajdonság esetenként különbözőképpen jelenik meg életében és szavaiban, de ezek a szavak előbb-utóbb mindig az apostol végtelen transzparenciájának bizonyítékaivá válnak. Pálról nem lehet önmagában beszélni, életútját nem lehet az életrajzok szokott stílusában tárgyalni. A róla szóló egyetlen történet nem kevesebb, de nem is több, mint amiről teljes életútja szól, ránk hagyott gondolatainak összessége nem teszi nagyobb gondolkodóvá, mint bármely egyetlen sora. Elég lehet tőle egy mondat, hogy az olvasó a kozmosz legátfogóbb értelmének személyes valóságalapjaiig száguldjon, ki tudja, hányszoros lelki fénysebességgel, de összes írása megtanulása után is nyugodtan számolhatunk szolid hiányérzettel. Elérte volna a bölcsesség régtől és sokaktól vágyott állapotát, aki így tud írni? Az elrejtett bölcsesség szólója csak a bölcsek bölcse lehetne, de Pál sokkal többször beszél magáról értetlen, alkalmatlan, ötlettelen emberként, mint a nagy és titkos igazságok tudójaként. Az elrejtett kincsek és az elrejtett bölcsesség megtalálói rendszerint különleges, egyedi, kiváltságos emberek, vagy hamarosan azzá válnak. Akinek Isten elrejtett bölcsessége viszont személyesen a „dicsőség Ura”, annak az válik különleges vonásává, hogy a kozmikus szeretet feltűnő személyességként van jelen az életében. Boldogok, akik Pál tanítványaitól tanulhatják Jézus igazságát.

BÉRES TAMÁS

Tudjuk: „Mélységes mély a múltnak kútja” – még az a személyre szabott ciszternája is, ami egyen-egyenként nekünk adatott.

Még a múlt kútjánál is mélységesebb, kikutathatatlanabb az ember lelke – ki merné mondani, hogy ismeri mélyáramait, ellentmondásait, titkait?

Saját történetünk, saját lelkünk ellenállhat nekünk. Minél többet kérdezgetjük, minél kitartóbban vizsgáljuk, annál inkább megtapasztaljuk áthatolhatatlan mélységeit. Hetvenöt év bővelkedik ezekben a tapasztalatokban.

S ha így állunk lelkünkkel és történetünkkel, ne szédüljünk bele Isten mélységeibe?

Nem szédülünk, mert meggyőzettünk arról, hogy Isten mélységeiben elrendeződik az is, amit fogva tart múltunk mély kútja, s az is, amit elrejt lelkünk mélysége. Hiszen „Isten előkeríti azt, ami tovatűnt”, és „nagyobb a mi szívünknél”.

Megkaptuk Isten Lelkét, aki Isten mélységeit vizsgálja bennünk. A Lélek által, Isten mélységein keresztül, mögé kerülhetünk történetünk mélységeinek és lelkünk mélységeinek egyaránt. Mert Isten minden mindenekben – mi pedig az Istentől való Lelket kaptuk, „hogy megismerjük mindazt, amit Isten ajándékozott nekünk”.

Isten éltessen!

Csepregi András

Nektek még nem kellene ennyit foglalkoznotok a halállal! – Így fejeződött be köztünk egy beszélgetés abban az évben, amikor a halállal nem lehetett nem foglalkozni. Sanyi bácsi akkor veszítette el feleségét, és ő maga is olyan beteg volt, hogy amikor a professzoroktól érdeklődtünk felőle, inkább az arcukon megjelenő szomorúság beszélt, mintsem a „megnyugtató" szavak. Akkoriban a teológián minden erről szólt. Aggódtunk érte, az áhítatok imádságaiban könyörögtünk érte, mert féltettük, hogy a gyász fájdalmas súlyát és a betegség támadását egyszerre elviseli-e. Nem tudtuk, hogy a halál árnyékának ebből a mélységéből elő lehet-e jönni még győztesen. Aggodalommal, félelemmel, reménységgel teli napok voltak ezek.

Amikor Sanyi bácsi először tartott újra órát, az arca még szürke volt, a szavai csendesek, inkább csak ült a nagy előadóteremben, és úgy beszélt. Először mi is óvatosan hallgattuk. Senki nem foglalkozott az órán mással, senki nem nézte az óráját. Inkább feszülten figyeltünk. Hallgattuk a mondatokat, és csak csodálkoztunk. Csodálkoztunk azon, hogyan lehet őszintén, természetesen, hitelesen beszélni életről és halálról, a naponta megromló külső emberről és a mégis naponta megújuló belső emberről, arról, hogy mit jelent naponta szembenézni a halállal, és arról, hogy mit jelent a feltámadás bizonyossága. A szavak nem váltak el tőle. Ő és az, amit mondott, egységben volt, és mi éreztük, hogy nem egyszerűen csak hallgatjuk őt, hanem történik valami, a szó esemény, az igehirdetés eseménye lehet a részünk.

Pál megdöbbentő természetességgel írja: „Ezeket hirdetjük is, de nem emberi bölcsességből tanult szavakkal, hanem a Lélektől jött tanítással, a lelki dolgokat a lelki embereknek magyarázva. Bennünk pedig Krisztus értelme van." Mindannyiunk ajándékként kapta ugyanezt a megdöbbentő természetességet azokon az órákon. És egyszer csak elkezdtük érteni, érezni, hogy a mélységből, a halál árnyékának völgyéből is így lehetett megszabadulni. A lelki ember kaphat olyan erőt, ami megtart, megőriz, kimenekít a halál közeléből is. Köszönet érte…

Krámer György

Végzős hallgatók voltunk. A realitások és az álmodozások határozták meg gondolatainkat. Az előbbiek a záróvizsgákra vonatkoztak, az utóbbiak a gyülekezeti munkára. Gyűjtöttük a tételeket és az órai jegyzeteket. Ragoztunk, memorizáltunk és „kisbarnáztunk". Az utóbbit nem nagyon szerette Cserháti professzor úr, de a kényszer és a biztonság akkor is nagy úr volt. Ha elfáradtunk a tanulásban, álmodoztunk: gyülekezetről, parókiáról és jó kollégákról. Egy-egy könnyebb tétel ismétlése után az álmodozásban messzebbre is elmerészkedtünk. Azt tervezgettük, hogyan fogjuk úgy végezni a munkánkat, hogy mindenki megelégedéssel fogadja azt. Természetes vágy volt ez bennünk.

Egyszer egy ilyen álmodozást szakított félbe professzor úr a következő gondolatával: ha netán *mindenki* maradéktalanul elfogad és szeret benneteket, a legfőbb ideje lesz, hogy elgondolkodjatok: jól végzitek-e a rátok bízott munkát. Hideg zuhanyként ért bennünket ez a mondat. Hát nem az a cél, hogy mindenki elfogadjon bennünket? Nem akkor végezzük jól a munkánkat, ha megelégedéssel van irántunk az egész gyülekezet? A professzor úr valahogy így folytatta: az élő evangélium természete olyan, hogy felráz, megmozgat és inspirál. És ez nem biztos, hogy azonnal kellemes és jó érzés annak, akit eltalál. Lehet, hogy valakinek fájdalmas hallani a róla is szóló örömhír *árnyoldalát*. Nem biztos, hogy azonnal köszönetet vált ki az igehirdető felé. A csönd, a befelé fordulás, a külső jelekben is megnyilvánuló belső tusakodás is szólhat a jól végzett ültetésről.

Néhány éves gyülekezeti gyakorlat után még fontosabbá vált számomra az akkor kapott útravaló. Nagy a kísértés ugyanis, hogy a lélekszámban fogyó gyülekezeteinkben az emberileg mérhető növekedést előbbre tartsuk az ültetésnél. Az ültetni való magot az evangéliumban megkaptuk Istentől. Azt önkényesen ne cseréljük ki olyanra, amely talán bővebb vagy szebb termést hoz. Végezzük a ránk bízott munkát a lehető legjobban, és ne felejtsünk el neki hálát adni, ha az élő evangélium felráz, megmozgat, inspirál, és talán még növekedést is hoz.

JOÓB MÁTÉ

Az öntözésről elsőként a kertész jut eszembe, aki ezt a létfontosságú munkát hűségesen végzi. Nélküle hiábavaló a magvetés, a plántálás, a talajmegmunkálás, a tápanyagbiztosítás…

Kissé bizarr bibliai asszociáció, de számomra sokat mond, hogy János evangélista szerint húsvét hajnalán a magdalai Mária könnyes szemével először a kertészt véli felfedezni az őt megszólító feltámadott Úrban. Jézus Krisztus mint kertész – talán nem is tévedett olyan nagyot a síró asszony…

Cserháti Sándor mint a Kertész-Mester tanítványa, munkatársa, eszköze a magvetés, a plántálás, az öntözés szolgálatában – nem érzem erőltetettnek a gondolattársítást. Különösen azóta, amióta többször együtt értékelhettem vele hatodéves lelkészjelöltek úgynevezett vizsgaistentiszteletét. Friss, meghatározó élmények számomra ezek a közös „vizsgáztatások".

Vajon mi érik be öt-hat esztendő magvetéséből, kemény munkájából? Hogyan segíthetjük a szüret irányába a néha csak igen lassan beérő gyümölcsöt? Itt bizony minden kimondott értékelő, minősítő szónak hihetetlen súlya és felelőssége van. A biztató, jó szavak öntöző cseppjei nyomán igazán termőre fordulhatnak a sarjadó, szárba szökkenő életek. Ha ezek a bátorító, éltető szavak elmaradnak, reális veszély a kiszáradás, a kiégés. De ugyanakkor józanul tudni kell, hogy a felelőtlen „túlöntözés" tönkreteheti a legígéretesebb termést is…

A jó kertész ismeri a titkot: mennyi öntözésre van szükségük a palántáknak. Sándor bátyámtól sokat tanulhattam ezen a téren is: meglátni mindenkiben először a jót, Isten munkájaként a növekedést, bimbóban a virágot, sőt az ízletes gyümölcs esélyét és reménységét. Egyidejűleg tapintatos, szelíd, de világos szóval nem elhallgatni mindazt, ami még éretlen, ami nincs még a helyén, amivel még tartozunk Gazdánknak, aki mindent megtesz, hogy meddő életünk termőre forduljon Isten dicsőségére és embertársaink örömére.

Kérjük a „Főkertészt", hogy éltesse még sokáig közöttünk bölcs mértékkel öntöző szolgáját, Cserháti Sándort!

GÁNCS PÉTER

Sándor bácsi. – Visszagondolok, keresem a mozzanatot. A legjellemzőbbet. Ülünk egy előadáson. Nem vagyunk sokan. Reggel van, álmos tekintetek a kinti napsütésre. Az asszonyok fejének befedése. Kata kefalész. Valakinek úgy tűnik, professzor úr ugyanazt az órát tartja, mint legutóbb. Pedig nem, talán csak visszautal a korábbiakra. Aztán rájövök. Sándor bácsi folyamatosan tartja az órát, egész szemeszterben egyetlen nagy órát tart, amiből mi hétről hétre hallhatunk részleteket. Más ez, mint amit másoktól megszoktunk. Különleges élmény.

Növekedés. – Keresem a kapcsolópontot. Ahogy hétről hétre kibomlik az exegézis, ahogy a bibliai szöveg fokozatosan válik egyetlen átfogó üzenetté, ahogy a kis részek egymáshoz illeszkednek, s mindez számunkra is követhetővé válik, az egyfajta növekedés. Evolúció. A szöveg és az olvasója között kialakul valami, egy kapcsolat, egy kapocs, amely növekszik, egyre erősebbé és biztosabbá válik. Növekszik, erősödik, mert van, aki ezt a növekedést segítse.

Sándor bácsi. – Olyan generációhoz tartozom, akik már nem hallgathatták Prőhle Károly, Fabiny Tibor vagy Muntag Andor professzorok előadásait. Mi leginkább csak hallottunk a „régi Teológiáról", arról, hogy a tanítás jelentős része a tanár személyiségének megismerésén keresztül is történt. Sándor bácsit viszont hallgathattuk, tőle kaphattunk személyes példát is erre a tanításra. És ez mindannyiunk számára ajándék volt. Nemcsak az újszövetségi tudományt, hanem az Újszövetségben gyökerező életet is tanulhattuk tőle. Hogy óráról órára visszavisszakerülhettünk egyetlen nagy óra, egyetlen nagy tanítás keretei közé, s az Isten által adott növekedésben részünk lehetett, annak számunkra Sándor bácsi volt a biztosítéka.

Pelikán András

Hogyan válhatok az ő munkatársává?

Az, hogy valaki Isten munkatársa lehessen, elsősorban az ő kegyelmén, elhívásán, kiválasztásán múlik, csak a saját szándékunkból ez sohasem sikerülne. Ő megismerteti velünk akaratát, de ennek végrehajtásához szükségünk van – állandó, buzgó imádság mellett – alázatos hitre, eltökéltségre, hivatástudatra, időt nem kímélő szorgos munkálkodásra, szolgálatra.

Mikor vagyok igazán jó munkatársa?

Ha tovább tudom sugározni az ő akaratát, ha nemcsak a szakmai tudásom átadása a célom, hanem az ő végtelen szeretetének, kegyelmének a zászlóvivője is vagyok. Ha például a rám bízott tanítványaimat nemcsak oktatom, hanem az Isten és embertársaink szeretetére buzdítom, nevelem. Ha hivatástudatukban erősítem őket, örömeikben, gondjaikban osztozom, és segítséget nyújtok nekik ahhoz, hogy bekapcsolódjanak Isten munkatársainak a körébe.

Miből tudhatom meg, hogy jól végzem-e a rám bízott feladatot?

Elsősorban a folytatáshoz kegyelemből újra meg újra megkapott erőből, biztatásból, az el nem fogyó lelkesedésemből, amit Isten munkál bennem. De olykor a visszakapott jelzésekből, reflexiókból, áldásokból, köszönő szavakból vagy sokszor csak évek múltán a beérett gyümölcsökből.

Milyen Isten munkatársának lenni?

Gyakran érezzük megpróbáltatásnak, tehernek, de egyszersmind végtelen örömnek is. Volt idő – az én életemben is –, amikor a félelem, a gyávaság, a mélyebb elhivatottság hiánya gátolta, hátráltatta, hogy igazi tettekre kész munkatársak lehessünk. Pedig akit Isten elhívott, aki munkatársának szegődött, annak ő erősen fogja a kezét, nem engedi el, nem hagyja magára, mert szüksége van rá.

Mi fakad számomra, számunkra mindebből?

Személyes örömként élem meg, hogy a te kezedet, Sándor, még most is erősen tartja, munkára készteti áldását adva az Úr. Átsegített gyászon, betegségen, sokféle keserűségen, megpróbáltatáson, meg nem törve benned az alkotó szellemet, a bízó, erős hitet. Öröm mindnyájunknak, hogy szolgatársaid lehetünk, és így egyben Isten felelős, elhívott munkatársai is.

CSORBA ISTVÁN

Isten megteremtette a parasztot a maga képmására. Istennek szántóföldje is van tehát. És ez a szántóföld szintén az embert jelenti. Embert, akiknek a hátán fát vágni vagy éppen szántani is lehet. Egyes nomád népcsoportok hiedelemvilágában az anyaföld szent volt, és ezért nem volt szabad megsebezni. A földművelés tehát egyenesen szentségtörésnek számított. Isten azonban – úgy tűnik – helyesli az agrárkultúra fejlődését. Kain barbár gyilkosságát nem helyeselte ugyan, de azt már nem engedte, hogy bosszút álljanak rajta. Az üzenet pedig nem is oly rejtjelezett: a földművelés felváltotta a nomád állattenyésztést. Az Ábrahámnak tett ígéret beteljesedése is eleve feltételezi a letelepedett életformát: „neked adom és utódaidnak a földet, hol jövevény vagy". S ha már Isten helyeselte a földművelést, akkor miért gondolnánk, hogy épp a mai kor technikai haladásának akarna gátat szabni? Hiszen egyenes út vezetett az első kapavágástól az űrhajóig! Épp ezért ne bántsuk a tévét, a videójátékokat, a számítógépet! Jól van ez így, ahogy van. Egyikük sem fordíthat el jobban Istentől, mint a földművelés. Márpedig a földművelés olyannyira nem fordít el Istentől, hogy ma egyenesen nosztalgiával tekintünk a paraszti kultúrára, mint valami eredendően romlatlan, ártatlan állapot megtestesülésére, amit mi, civilizált barbárok elvesztettünk. Hol vannak jámbor, templomos parasztjaink, akik a déli harangszóra megálltak a mezőn is munkájukkal, letették szerszámaikat, és kalapjukat levéve belekezdtek az Úrtól tanult imádságba? Ki művel meg minket – Isten szántóföldjét? De félre a nosztalgiázással, a kesergéssel! Hiszen nyílt forráskódú, folyamatosan fejleszthető szoftverek vagyunk! Igaz, hogy már nem lehet fát vágni a hátunkon, szántani sem lehet rajtunk, de azért terméketlen mégsem lesz az életünk. Feltéve, hogy az Úr a mi rendszergazdánk!

Bartha István

Kedves Sándor, a teológián jó volt megtudni rólad, hogy szülővárosomból, Pécsről jöttél, abból az „épületből”, amit nekem 13 évesen Bonyhádra kellett cserélnem. Hallgatókként, igaz, más volt a „kegyességünk”, de hasonló érdeklődésünk – Karner professzor nyomdokain – mindkettőnket elkötelezetté tett az Újszövetséghez. Persze nekem nem volt laponként több üres lappal bővített Nestlém, hogy oda jegyezzem fel az eredeti szöveggel kapcsolatos „talált kincseket”. Én csak azon gyötrődtem, hogy miben találjam meg az Újszövetség tartalmi egységét. Ma már elmondhatom, hogy az Újszövetség jászlának szalmáján fekvő, testté lett Ige tetteit tartom egyedül fontosnak és éltető evangéliumnak.

1953. június 30-án is együtt térdeltünk a Deák téri gyülekezet oltára előtt a lelkésszé szenteléskor, de hogy az „Isten épületé”-re visszautaljak, hát ott van a fasori együtt lakozásunk, az első „beosztásunk”. Igaz, itt a kezdet kezdetén is már csak „fél” segédlelkészként lehettem építő, mert én a templombelsők megújításáról álmodoztam, és erre fordítottam alkotói, építői időm másik felét.

Később, amikor te teljes lendülettel építettél két gyülekezetben is önálló kommentárjaiddal és önkéntes és odaadó bibliafordítói munkáddal, akkor én már nem lehettem se „fél” segédlelkészként, se „fél” egyházművészként, se önként az „Isten épületé”-ben. Majd’ három évtizedig nemigen találkoztunk.

Az utóbbi hat évben már többet látjuk egymást. Örülök, hogy életedben újra nem vagy „egyedül”, és ebben az évben talán már egyszerre lesz készen „legifjabb két gyermeked” – a két korinthusi levél kommentárja is.

Kívánom a 75. születésnapodra, hogy fogyó „lendületünkben” is növekvő reménységgel várjuk mindennap a következőt, amellyel közelebb lesz az a nap, amikor a sebeit nekünk is megmutató *Pantokrátort* is megláthatjuk.

Szita István

1Kor 3,10

Bölcs építőmester ■ σοφος ἀρχιτέκτων

Pár éve egy teológus karácsony alkalmával a bevett gyakorlatot követve kis versikékkel is kedveskedve egymásnak az ajándékok mellett, megajándékozta egymást a teológia közössége, tanár-diák egyaránt. Sanyi bácsi akkor egy olyan verset kapott, amelynek a lényege az volt: lehet, hogy a görög szavak iránti szeretet nem marad meg bennünk, de az iránta való szeretet mindenképp. Felállt, tréfásan megköszönte, és azt mondta, nagyon örül az őt érő szeretetnek, de azért tanuljuk csak azokat a görög szavakat! Most pedig itt van előttünk ez a két szó: σοφὸς ἀρχιτέκτων, bölcs építőmester. A szövegkörnyezetből kiderül, hogy ennek a bölcs építőmesternek küldetése, feladata van. Az ő küldetése az, hogy alapot vessen, hogy azután legyen mire építeni.

Úgy gondolom, mind tanítványaként, mind volt demonstrátoraként elmondhatom, hogy Sanyi bácsi ezt a küldetést az én és a teológus nemzedékem életében maradéktalanul teljesítette, és reménység szerint ez a jövőben is így lesz. Nem véletlenül mondta még a karácsonyt ünneplő közösségnek is, félig tréfásan, félig komolyan: tanuljátok csak azokat a görög szavakat! Mindezt azért, hogy meglegyen a teológia műveléséhez szükséges alap.

A szótárak szerint ennek a szónak – építőmester – jelentései közé tartoznak még a következő kifejezések: *hozzáértő, szakképzett, szakértő.*

Ezzel kapcsolatban egy órai élmény jut eszembe, amikor Sanyi bácsi exegézis előadás elején – amikor is, ki tudja, miért, épp a Korinthusi leveleket vettük – a szerintem sokunk által sokszor hallott „Fent felejtettem a magyar Bibliámat a tanszéken" mondatot hallatta. Majd következett a rá megint csak nagyon jellemző „No, nem baj!" mondat, és az eredeti görög szöveget elővéve, annak hangos felolvasása nélkül már egyből a kész magyar fordítást adta elénk.

Ez lenne a szakértelem és a hozzáértés? Ez már kicsit több, bizonyos fokú „szent megszállottság" és az alap építésének végtelen szeretete. A jó munkás buzgalma, hogy épüljön Krisztus egyháza és „Isten épülete".

Homoki Pál

Tény, hogy vannak „szegény” keresztények. Nem anyagi, hanem lelki értelemben szűkölködők. Erőben, ismeretben, örömben hiányt szenvedők. Kik ezek? A korinthusi levelek szerint azok, akik nem tudják, hogy bennük Isten Lelke lakozik. Övék a Szentlélek, akit Krisztusért kaptak, üdvösségük zálogául. Mégsem veszik észre, milyen kivételes helyzetben vannak. Ugyanis Krisztus nélkül az embereknek csak a „világ lelke” marad.

Persze a világi lélek is tud örülni. Csakhogy „legédesebb perceinkbe is vegyül egy cseppje mondhatatlan fájdalomnak” (Madách). A világ – valljuk be – lehangoló. Lépten-nyomon megmutatja kiábrándító, kétségbeejtő arcát. A gonoszság félelmetes valóját. S ha ezután a „világi lélek” kezd el szomorkodni bennünk, az szó szerint halált jelent (1Kor 7,10).

Pál – több okból is – görcsösen ragaszkodik ahhoz, hogy a keresztények tudatosítsák magukban: a Szentlélek bennük lakozik. Az egyik legfontosabbat emelem ki: ez a Lélek segítségünkre akar sietni minden nyomorúságunkban. Szüntelenül azon fárad, hogy megismerjük Isten drága ajándékait, és így megvigasztalódjunk. Láttatni akarja, ki nekünk Krisztus, ki nekünk Isten. Milyen mérhetetlen a reánk áradó isteni szeretet, gondoskodás!

Mi köze mindezeknek Cserháti Sándorhoz? Nagyon is sok. Közelről ismerjük egymást. Legutóbb a pesterzsébeti parókián kerültünk szoros jószomszédi, testvéri kapcsolatba. Barátságát azért tartom nagyra, mert Sándor az a lelkész, aki tudatosan igényli magának a Szentlélek szolgálatát. Nem elégszik meg kevéssel a hitben. Nem mond le arról, hogy a „mélyre evezzen” – Isten rejtett bölcsességének a mélységéig. Tudatosan épít a Lélek Isten titkait fürkésző és közlő szándékára. Minden erejével együtt kíván munkálkodni vele.

Ezt érezte meg a gyülekezetünk prédikációiban, ez fejeződik ki írásaiban, teológiai munkáiban. Isten áldjon meg, Sándor! Isten Lelke vezessen tovább!

Pintérné Nagy Erzsébet

Esterházy Péter írja a *Harmonia caelestisben*: „A fater nem beszélt mindig így – sokszor nem beszélt sehogy –, de nagymama mindig. Ő mindig háromszáz-négyszáz évet látott egyszerre, reggel is, szerdán is – most eltekintve az örökkévalóságtól, amely még négyszáz évnél is több… A nagymama messzebbre látott. Úgy volt beállva a szeme." Nem hiszem, hogy sok közös vonást találnánk Esterházy Péter szikár, kemény és szigorú nagymamája és Cserháti professzor között, akit unokái – gondolom – inkább jóságos, jó humorú, kicsit mackós nagypapának élnek meg. Van azonban egy nagyon fontos közös vonásuk: messze látnak. Térben és időben egyaránt. Reggel is, szerdán is. Szegedről is, a Péterfy kórházból is, Emmausból is. A legkülönfélébb, a lehetetlennek látszó élethelyzetekből is.

Másként hogyan tudna valaki töretlenül ifjúságpárti lenni? Jó reménységgel tekinteni a következő generációra. Bízni bennük, és jót mondani róluk akkor is, amikor másoknak rég elfogyott a türelme, és botrányt kiabálnak. Volt, hogy csodáltam Cserháti Sándor szemének ezt a hosszú távra beállását, volt, hogy boszszantott, olyan is volt, hogy irigyeltem. Ma inkább eltanulni szeretném.

Milyen különös, hogy Isten a titkait nem rövid távon bízza az emberekre. Milyen jellemző, hogy a sáfárok nem bérmunkások, akik alig várják a nap végét. Nem kenyérkeresők, akiknek nemcsak fogalma nincs a nagy összefüggésről, de nem is érdeklődnek iránta. Sáfárok. Olyan gondnokok, akikre hosszú távon bízták az értékeket és a gazdaságot. Mindenki, aki ezt felismeri, elkezd száz és ezer években gondolkodni. A világot látni a Tisza-partról, a legújabb kommentárokat böngészni a Bosnyák téren, és rendíthetetlen barátságot kötni a fiatalokkal.

Szabóné Mátrai Marianna

Többféle megközelítéssel próbálkoztam a kapott szókapcsolat értelmezését illetően. A szelíd lélek nem szokványos összetétel, a köznyelvben nem is nagyon ismert. Megdöbbenve jöttem rá, hogy manapság már nemigen használjuk emberek viselkedésmódjának kifejezésére a szelíd szót, hát még a szelíd lélek formát. Nem szörnyű? Nem tudjuk vagy nem akarjuk a mellettünk élőket, családtagokat, munkatársakat, hittestvéreket ezzel a szép jelzővel megtisztelni?

Gyors közvélemény-kutatás is igazolta ezt a feltételezést, csak egy megszívlelendő vélemény: emberre nem használjuk! (Esetleg domesztikálni kellene az emberiséget?)

Szinonimák: galamblelkű, jámbor, jóindulatú, gyengéd stb.

Ennek ellenére a szelíd lélek és annak különböző változatai – nem bibliai értelemben – családunkban csakis Édesanyánkat illethetik. Amennyiben mi, ma még élő gyermekei, Sándor és Miklós bátyám, valamint jómagam valamennyire megközelítjük a szelíd lelkület ismérveit, az ő példájából és életéből vettük a mintát. Számunkra példaértékű hite, a mindennapokban megélt hiteles kereszténysége, meleg szeretete, odaadása ma is élő és ható erőforrás.

Amikor Sándor lehajol egy kisgyermekhez, telefonon beszél a gyerekeivel, ellágyult hangja, meleg mosolya idézi meg a 23 éve eltávozott Mamát. Miklós jókedve és barátságos természete mögött Anya csendes, mindent látó figyelme lappang. Munka közben kevéssé ismerem őket, érzem azonban, hogy a tanítványok és betegek szeretete, ragaszkodása – a tudás mellett – a feléjük irányuló szerető figyelem visszfénye. Családomban és a munkámban én is szeretném az ő példáját követni, néha-néha talán sikerül is.

A borúlátó gondolatok ellenére hiszem és tudom, hogy élnek köztünk a bibliai értelemben is szelíd lelkű, önfeláldozó, gyengéd testvéreink, de éppen attól olyanok, hogy nem dicsekednek önmagukkal, életük beszél helyettük. Hideg és szeretetlen lenne a világ nélkülük; legyünk hálásak értük, igyekezzünk továbbadni életük példáját!

Jancsó Kálmánné Cserháti Hanna

Sopronban első héten a baglyok közt, akik egymásban „Krisztus jó illatát” szagoltuk, csekélységem mondta, hogy az „atyák” vagy hívők, vagy teológusok – mi próbáljunk egyszerre mindkettőnek lenni. Ezt a törekvést jellemzőnek láttam rád is, te meg adott helyzetben jobb híján helyettesedként, segédedként alkalmaztál.

Szervező testvérünk egykorha(d)t tizenegyest (1Kor 6,11) osztott rám. A címzettek előbb különféle gazok voltak, akik nem örökösei Isten „uruszágának”, de ami velünk történt, és ami történhetett, vagy történhetik mai olvasókkal, abban kulcsszó a megigazulás.

A mai átlag magyar leginkább az igazzá levést érzi ebben a megigazulás szóban, amely a reformátorok nyelvén még a vádtól fölmentő, igaznak nyilvánító bírói ítéletet jelentette.

Bíróság elé állni egyrészt állandó, másrészt páratlan sorsfordító esemény.

Az ószövetségi istenfélő várta az Úr megsegítő igazságszolgáltatását. De: „Ha a vétkes hibákra figyelsz, ki állhat meg?”

Az Úr igazságtalan bíró: indokolatlan kiválasztó ígéretéhez köti magát. Ez a szövetségi szeretet: kegyelem! S az Úr Szolgája, aki Emberfia, ítélőbíró is, magára vette elítéltetésünket, hogy elmondhassuk Dévai Bíró Mátyással: „Hit által igazulunk meg, azaz irgalmasságnak bizodalmából igazulunk meg.”

Ugyanakkor a farizeusi elbizakodottsággal szemben érvényes marad a Miatyánk ötödik kérése: „Engedd el adósságunkat…”. Ahogy a víztől születés sem törli el a *peccatum originale* materiáléját, csak a reátusát, úgy a Lélektől született is kell, hogy naponta tisztítsa magát, de teszi a jót is, olyan értelemben, ahogy egy öreg magyar a betegségből igaz, vagyis egészséges állapotba jutást fejezte ki így: „Megigazultam!” Ez a *iustificatio efficax* teljes eredményt csak az üdvösséges feltámadáskor ér, de addig is harcban termi gyümölcsét.

ZSIGMONDY ÁRPÁD

Luther Márton így kezdi 95 tételét: „Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: »Térjetek meg!« – azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen (Mt 4,17).” De akár írhatta volna ezt is: Amikor Jézus Krisztus, a mi Urunk és Mesterünk azt mondta: „Így imádkozzatok” – azt akarta, hogy híveinek egész élete imádság legyen (Mt 6,9).

Igazi, tapasztalt teológusnak talán még nem is igazán mondható az a hallgató, aki első, illetve második félévét tölti a teológián. De van valami, amit mégis megérezhet és megsejthet. Ez történt velünk is az újszövetségi bevezetés előadásokra, majd később exegézis órákra járva. Mert itt valami egészen mást tapasztalhattunk a többi előadáshoz képest. Minden óra, minden előadás egy-egy igehirdetés és bizonyságtétel. És erre csak az képes, akinek az egész élete imádság.

Bár a táncparketten Sándor bácsi nem tudott vezetni engem, amikor elsőévesként a Mikulás-ünnepen azt a feladatot kaptam, hogy keringőzzek vele, de ezt a hiányosságát az óráin bepótolta: vezetett, és vezeti a hallgatókat.

Néhány évvel később Nyíregyházára mentem szupplikálni. „Főnökömmel” megbeszéltük, hogy mivel úgyis egy vonaton utazunk vissza Budapestre, megkeressük egymást. Bár a pohár vörösbor hamar elfogyott, de azok a szavak, történetek, amelyek egy kopott büfékocsi egyik asztalánál hangoztak el, máig bennem élnek. És tudom, hogy minden élethelyzetben Isten adott – és ad ma is – erőt, türelmet, kitartást annak, aki vele szoros, napi kapcsolatban áll.

Tudta ezt Jézus, és továbbadta tanítványainak, tudta ezt Pál apostol, és megírta a korinthusiaknak, tudta ezt Luther Márton, és megszületett a Kis káté, és tudja ezt Cserháti Sándor is, és megéli nap mint nap.

Roszik Ágnes Anetta

Bálvány ■ εἴδωλον

1Kor 8, 1

ne azt nézzétek tehát
hogy mire lenne jogotok
hanem azt hogy mi kedvez
és használ testvéreiteknek
ahogy Pál mondja
minden szabad nekem
de nem minden használ
mert nem vagyunk mindnyájan
ugyanolyan erősek a hitben
közületek néhánynak
erősebb a hite
mint nekem
ezért nem saját magunkra és saját erőnkre kell csak tekintenünk
hanem felebarátunk erejére is
Isten Mózes által így szólt
úgy vittelek és neveltelek
mint anya viszi a fiát
mit tesz az anya a gyermekével
először tejet ad neki azután kását
azután tojást és lágy ételeket
hogy először hozzászokjék az ételhez
ha rögtön szilárd ételeket adna neki
akkor nem válnék a gyerekéből semmi jó
ugyanúgy kell tennünk testvérünkkel is
türelmet gyakorolni vele
egy ideig eltűrni gyengeségeit
és segíteni neki azokat elhordozni
neki is tejes ételeket adni
ahogy nekünk is
anyatejet adtak először
míg ő is meg nem erősödik
nem egyedül vagyunk hivatottak a mennybe jutni
hanem azokat a testvéreinket is magunkkal kell vinnünk akiket most nem tartunk barátainknak ha minden anya eldobná gyermekét akkor ugyan hol maradtunk volna mi kedves testvérem ha te már eleget kaptál az anyatejből ne metszd le az anyai emlőt hanem hagyd a testvéredet is szopni hiszen te is kaptál anyatejet ha itt lettem volna nem hagytam volna így elfajulni ezt a dolgot hisz az ügy jó de ez a sietség túl gyors mert oldalunkon vannak még fivéreink és nővéreink ők is hozzánk tartoznak nekik is kell hogy jusson.

Csepregi Zoltán

Egy római katolikus kollégámtól hallottam a következő történetet. Egy idősebb paptestvére szabadidejében régi népi betlehemeseket gyűjtött, és alkalomadtán közre is adott egyet-egyet. Egy alkalommal egy fogyatékos gyermekotthon lakói kérték meg, hogy segítsen nekik betanulni és előadni egy ilyen darabot. Az idős pap szívesen vállalta, végigkísérte a felkészülést, és ott volt természetesen az előadáson is. Máriát egy tolószékes kislány alakította, aki az előadás előtti izgatott készülődésben valahogyan leejtette a Kisjézust, egy festett gipszbabát. A bábu a nyakánál eltörött. Sikerült hevenyészve összeragasztani, és amikor újra a Szűzanya ölébe került, az így próbált úrrá lenni kétségbeesésén: „Nem baj, így most olyan, mint mi vagyunk."

A kislány minden bizonnyal a maga és sorstársai „speciális" erőtlenségére, törött voltára gondolt, de ennél sokkal többet mondott. Szavaiban megelevenedik a zsoltárvers: „Gyermekek és csecsemők szája által építed hatalmadat."

De miféle hatalom ez? Nemcsak a korinthusi gyülekezet tagjai, de Pál mindenkori címzettjei, valamennyien az erő szorításában és bűvöletében élünk. Ha nem a test, a fegyverek vagy az anyagi javak ereje, akkor a szellem, az információ, az ékesszólás vagy az érzelmi kényszer kifinomult hatalma diktálja életünket, s diktáljuk általa mi a körülöttünk élőkét. Életre szóló függőség. Pál apostol sem volt kivétel. Önmagában sem a Jézus-esemény, sem saját élettapasztalata nem segítette volna ki az erő bűvköréből. A kettő – a kereszt Krisztusának és a saját testébe adatott tövis fájdalmának – kölcsönhatása segítette el az evangélium paradoxonához: „…az én erőm erőtlenség által ér célhoz."

Ő olyanná lett, mint mi vagyunk. Mi tudunk, merünk, hiszünk-e olyanná lenni, mint ő?

Cserháti Sándor, ifj.

Az utolsó padban ülök. A pulpitus mögött egy idősödő úr a Nestlét böngészi, felolvas, fordít, kiegészít. Cserháti professzor a templomtisztítás történetét magyarázza János evangéliuma alapján. Nyílt nap a teológián, 1998, az első találkozás.

Néhány héttel ezelőtt a Népszabadság „Hétvége" melléklete vezércikkének címére lettem figyelmes: „A versenytárs házhoz jön". A mi korunk erről szól. Az én generációm története erről a versenyről fog szólni. Azonban nem minden kor ilyen…

Az ország, ahol születtem, ma már nem létezik. És talán néhány év múlva már senki nem fogja elhinni nekem, hogy ebben a nem létező országban valaha vasbetonból épült függönnyel választottak ketté egy várost. Ebben a világban és ebben a korban nem volt verseny, mert a versenytársakhoz sem elmenni nem lehetett, sem házhoz jönni nem tudtak.

Cserháti Sándor 75 évvel ezelőtt egy ilyen és egy ennél is ilyenebb világban született, és élettörténetének jelentős részét ebben a világban kellett megírnia, versenytársak nélkül.

Éppen ezért fel kell tennünk egy fontos kérdést: mi visz rá valakit arra, hogy a stadionon kívül, minden verseny- és teljesítménykényszer nélkül lelkészként is tovább tanulja a görögöt, ne kössön kompromisszumot magával, és ne adjon ki a kezéből olyan anyagot, amit nem érez késznek? Véleményem szerint az a felismerés, hogy a verseny belül zajlik, a bennünk lévő stadionban. És amennyiben hívő emberről van szó, bizonyára az a reménység, hogy az Istent ez a belső küzdelem és verseny érdekli igazán.

Az utolsó padban ülök a zuglói templomban. A teológusok tavaszi koncertjének záróakkordja csendül fel. Az én generációm kínos csendben ülve érzi, hogy itt valami nincs rendben. Aztán a baloldali padsorban valaki megcsinálja helyettünk: tapsolni kezd. Sándor bácsi ezúttal is berúgja a gólt!

Sándor Jenő

Ezerkilencszázötvenhat nyarán hónapokig szoba- és bajtársa voltam Sándorunknak. Olykor alászálltunk a megviselt lépcsőn a gyepre kissé mozogni, például fejelni, minthogy labda is akadt, s kiderült, hogy Sanyié a jobb fej.

Ám egyhamar titokzatos vész ütötte föl rút fejét ingeinken, alakja jól táplált paszuly sziluettjére emlékeztetett. A neve a középkorban Bab herceg volt. Mai napság – tudományosan – folytonossági hiányról beszélnek, köznyelven: lyuk ez. Oknyomozó szakértőnk megállapítá: „A causa morbi kisebbrendű élőlény, qui vulgo egér dicitur." Erre mi tüstént csatasorba álltunk – mind a ketten! –, s minden lehető eszközzel nyírtuk a gonosz ellenséget, ám hamarosan módosítanunk kellett harci technikánkat: Sanyi kergette, én meg csépeltem a galád túlerőt, aztán cseréltünk, de egyhamar rájöttünk: specialista állatok valamelyike enyhíthet csak nyomorunkon, különben mehetünk Blamázs bátya kunyhójába, szitává lyuggatott uniformisban. A földszinten lakott egy jól megtermett ellensége az ádáz cincogóknak – alias Kandúr. Azon menten leigazoltuk Főharcosnak. A győzelem elsöprő volt, csak az érdemdús Főcirmos panaszkodott később némi gyomorrontásra és izomlázra…

Néha fintorszerűen, komisz manó módjára lep meg bennünket az úgynevezett véletlen. Ránk ijeszt, majd kinevet. Halálos is lehetne, de humoros próbatételnek is bizonyulhat.

Történt még nálunk a „másodikon", hogy közelünkben, a folyosó legvégén szerénykedő diszkrét bódé reggelre „önhatalmúlag" lezöttyent a földszintre, egyedül, „utas" nélkül. Ez ugyebár alig hihető, csak éppen igaz.

Tanulságok: 1. Bárhol, bármikor elsülhet egy kapanyél. 2. Ettől nem illik jobban megijedni, mint amennyire muszáj. 3. Mindez azt jelenti: ki-ki maga mesterségét folytassa, ahogy tudja, akár nyugdíjazáson túl is – mint a mi kedves Sándorunk, szilárdan állva a földön, és szaporán nézve az égre.

Bodrog Miklós

Vannak nemes és kevésbé emelkedett célokért vívott küzdelmek. S ki tudja, melyik célért folytatott küzdelemben elbukni nagyobb fiaskó. A nagy, erősebb ellenséggel szemben a tisztes elbukás is becsülendő, vagy legalábbis szánalmat ébresztő, a gyengébbnek kikiáltottal szemben megalázó a vereség…

Történt, hogy két és fél éves dohányzás után úgy gondoltam, ideje leküzdeni e gyenge ellenfelet. Köhög az ember tőle, büdös is, ráadásul bizonyos esetekben ki is rekeszti a dohányost a közösségből. S mondják, káros az egészségre – és persze szegény dohányra is. Tehát ezernyi ok szólt amellett, hogy ideje abbahagynom a füstölgést.

De minden az időponton és persze – mentve önmagamat – egy professzoron bukott el. Szeptember eleje volt. Másodéves teológushallgatóként két héten keresztül, napi hat órában intenzív héber és görög nyelvi exegézis szemináriumon kellett részt vennünk. Aki átélte, tudja, olyan időszak volt ez, amikor az embertől semmiféle lelki energiabefektetést nem lehet elvárni – a túlélésen kívül. Küzdöttem én, a szünetekben rágóztam, ettem, ittam, próbáltam ropizni, míg e gyötrelmes küzdelmek idején Cserháti professzor úr játszi könnyedséggel nyúlt zakója zsebébe, elővéve cigarettáját, tüzét, és kipihenve a kilencven percek fáradalmait, jókedvűen eregette kékesszürke füstjét. A harmadik nap után megszületett bennem a kapitulációt jelentő kérdés: ha neki lehet, én miért gyötröm magam?

A negyedik napon már együtt pöfékeltünk… Megalázó vereség. Csak az vigasztal, hogy bukásomat „előidéző” professzorom pár év múlva – amikor kellett és akarta – egyik pillanatról a másikra letette a cigarettát.

És csak születget bennem a kérdés: ha neki lehetett, én miért gyötröm magam?

Kendeh K. Péter

A *tentatio* szóval filmcímként találkoztam először. Ki kellett keresnem a szótárban. A filmet nem nézhettem meg, mert 16 éven felülieknek szólt. A vasárnapi iskolában kísértésen a torkosságra csábítást értették. Nálunk több édesség volt a háznál, mint amennyit kívánhattam. Cukrász lánya voltam. Teológiai tanulmányaim legelején került kezembe Loewenich *Luthers theologia crucis*a. Ennek a Tentatio című fejezete alapján a kísértést úgy értelmeztem, hogy az nem a morál, hanem a hit területére tartozik. Azaz a kísértés elsősorban nem egyes bűnök elkövetésére csábít, hanem Istentől akar elvadítani, vagy iránta rezignálttá tenni. Ha mégis ébred és megmarad a hit, akkor annak ellenére történik, amit lát, tapasztal s átél az ember.

Az évek folyamán mindmáig ez a meggyőződés megerősödött bennem. Az igazi kísértésnek azt érzem, ami azt sugallja, hogy ne higgyen az ember az üres ég alatt, és a természeti és történelmi katasztrófák szakadatlan sora közepette. S ne fogadja el, hogy az idő egy bizonyos pontján, a történelem egy adott személye által belépett, betört világunkba az új lét, és hogy a történelem az Isten országában célhoz ér.

Két éve Hieronymus Bosch *Szent Antal megkísértése* című képe kapcsán kellett a kísértésről beszélnem. Természeti, történelmi, morális, apokaliptikus rémségeket ábrázol a festmény. Szent Antal „kinéz a képből", és a néző tekintetét keresi. Az ember alattitól és a démonitól az embertárs felé fordul, kapcsolatot keresve és teremtve.

Cserháti Sándort olyan embernek ismertem meg a mögöttünk lévő fél évszázad folyamán – s ez nem valami kíméletesen bánt velünk –, aki éppen úgy „kinéz" a kor s a körülmények összehordta „képből". Mert meg van győződve arról, hogy Isten nem hagyja ereje felett kísérteni az embert, sőt a kísértéssel együtt a szabadulás útját is elkészíti.

S mintha – mutatis mutandis – érvényes lenne Sándorra, hogy mindazok után, ami már múlt, a jelenben angyal ment oda hozzá… (Mt 4,11).

Takácsné Kovácsházi Zelma

Tanévkezdő napról mentünk hazafelé Gyenesről. Akkor még a vonatokkal büfékocsik is jártak, ott könyököltünk, s persze valami Írás-értelmezésekről beszélgettünk – hiszen nemcsak a hit szenvedély, a megértés keresése is az. Én ifjonti hévvel magyaráztam, hogy mit, arra már nem emlékszem. Csak arra, hogy a professzor úr egyszerre elmosolyodott, és valami ilyesmit mondott: „Látom, te is bejöttél a csőbe" – mert valóban: minden összefügg mindennel.

Azóta is benne vagyok ebben a csőben, amibe többekkel együtt professzor úr is belehúzott.

Persze megtanultam időközben, hogy nem kell mindenről szólni, csak egy-egy dologról, hiszen az előbbit sem a megértés, sem a nyelv természete nem teszi lehetővé. S ha túlontúl tágas az értelmezés mezeje, az erő vész el a szóból. Mégis jó tudni arról, hogy egy-egy szóra jelentések hálója rezdül meg.

Az áldás pohara: így, a szövegből kimetszve micsoda feszültséggel teli szókapcsolat! A pohár: a kézzelfogható, sőt kézbe simuló, az emberléptékű dolgainkhoz tartozó. Az áldás: a megfoghatatlan, a nem emberléptékű, isteni életáradás, ami „megújítja a földnek színét".

Ami felett semmi hatalmunk nincs – írnám elsőre. De aztán eszembe jutnak a moldvai csángók, akik úgy tartják: meg kell áldani mindig mindenkit. Eszerint az áldás pohara itt és most az ima volna. A megfoghatatlant hordozó törékeny szavunk.

Mit lehet kívánni a hetvenöt évesnek, aki a közös átok súlyát már naponta érzi, minden felkelésben és elindulásban, szemben a fogyó idővel? Talán azt, amiről Simone Weil is írt: „Általában ne nyomorúságunk megszűnésére vágyjunk, akármi is ez a nyomorúság, hanem arra a kegyelemre, amely átlényegíti."

Vagy egyszerűbben: koccintásra emelni az áldás poharát – magunk is Isten csángói lévén, azzal, ahogyan ők mondják: Isten segítse!

Kovács Imre

A piac világa vesz körül minket. Bevásárlóközpontok zúdítják ránk termékeiket: amit csak lehet, mindent elad és megvesz az ember.

Az apostol is egy „jó vételről" beszél, de egészen más értelemben. Nem valamiféle megvásárolható holmi, hanem ingyen kegyelemből kapott ajándék, drága örökség közvetítője ő. Ingyen lehet a miénk, és mégis ára van: ott feszül nagypéntek eseményében. Ott igazán megérthetem, hogy Istennél nem fogyasztó, hanem kegyelemből élő ember lehetek.

Ezt közvetíted számunkra – s köszönjük, hogy teszed – te is, professzor úr. Számtalan tőled hallott kép, példa él bennem…

A pályaudvarok kalapácsos embereiről, akik hosszú nyelű kalapácsaikkal a vonatszerelvény kerekét kocogtatják: vajon milyen hangot ad? „Néha így kocogtat, ellenőriz minket Isten is, várva a hanghatást" – mondtad.

Vagy amikor a Szentlélek munkájáról és emberi felelősségünkről folyt a vita: „Igaz, hogy a Lélek ott fúj, ahol csak ő akar – válaszoltad –, de már a régiek is jól tudták, mert kitapasztalták, hogy hová építsék szélmalmaikat…"

Emlékszem az igére, amellyel lelkésszé avatásomon megáldottál: „Mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hogy elvesszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk." (Zsid 10,39) Gyökeret vert bennem, amit a két görög kifejezésről mondtál – úgy értettem, számodra is új felfedezés volt akkor: a ὑποστέλλω ellentéte az ἀποστέλλω-nak, amely szolgálatunk alapja.

Aztán szó szerint is szívhez szóló üzenet volt számunkra esküvőnkön mondott igehirdetésed: „Egy szívet és egy utat adok nekik, hogy engem féljenek mindenkor, és jó dolguk legyen." (Jer 32,39)

Mert valóban úgy van ez, hogy mindezeket – rajtad keresztül – mi magunk is az Úrtól vehettük. Adja Isten, hogy még sok ilyen fentről kapott ajándékot közvetíts nekünk!

SMIDÉLIUSZ ANDRÁS

A baleseti sebészet azért szép szakma, mert megadja a férfinak a szülés élményét" (az unokatestvér, dr. Manninger Jenő szavai 1981-ben az Országos Traumatológiai Intézet 25 éves jubileumi ünnepségén).

A gyógyítás valóban az a csodálatos folyamat, amely, ha sikeres, lehetővé teszi a megújulást, az újjászületést. A legnagyobb és legszentebb örömök egyike *látni* az Úr erőinek működését. A hirtelen baleset nyomán, az agyonhajszolt életmód következtében vagy éppen a tudatos önrombolás után bekövetkezett katasztrófa nem véggé, hanem új kezdetté válik. Ahogy a te esetedben is…

A gyógyítás azonban nem mindig vezet teljes gyógyuláshoz. Már az Újszövetség matematikája is szomorú: „nem tízen tisztultak-e meg? Hol van a többi kilenc?" (Lk 17,17) A biológiai reparáció után a meleg emberi szavakon, a család és a nagyobb közösség szeretetének megtapasztalásán keresztül is érkezik az erő ahhoz, hogy az új kezdet hálás, termékeny folytatássá formálódjon. Ahogy a te esetedben is…

A gyógyítás sokszor kudarccal végződik. Ennek fájdalma néha szinte feldolgozhatatlan: elveszíteni kisöcsöt, elveszíteni idejekorán szeretett fiútestvéreket és feleséget… Férfiemberek egyedül könnyebben összeroppannak az ilyen súlytól. Köszönjük azokat az életeket, amelyek minket is erősítenek, hogy higgyük: Jézussal együtt a hordozás mindenkor lehetséges! Ahogy a te esetedben is…

A 75 év nagy idő. Az idő pedig a legnagyobb gyógyító, tartja a közmondás. Látszólagos igazsága ellenére ez a mondat keresztények számára vállalhatatlan. Nem csak teológiai éle miatt. Nem csak eltompulásra, felejtésre csábító volta miatt. Azért sem, mert valójában nincs túl sok időnk. Ahogy édesanyád kezdte visszatekintését kedves éneke soraival: „Fel, mert az irgalom percei múlnak, életünk, mint folyam árja, siet."

Cserháti Péter

Amennyiben elfogadjuk, hogy próféta az a személy, aki a gyakran felfoghatatlan isteni igazságokat tolmácsolja érthető módon az emberek felé, akkor talán nem tűnik túlságosan merésznek az a párhuzam, amellyel a bibliai hermeneutát modern korunk „karcsúsított" prófétájának nevezem. „Karcsúsított", mert a szövegek értelmezése intenzitásában talán nem felel meg a prófétaságról kialakított sztereotípiáinknak, viszont az értelemadás mindkét esetben ugyanaz: a *reveláció* – felnyitni a szemünket valami olyanra, amit lehet ugyan, hogy egy életen keresztül néztünk, de valódi jelentőségét és értelmét még sosem pillantottuk meg. Ezért is helytálló mindkét adottságot a Lélek ajándékának nevezni.

Az általam megismert Sanyi bácsi a hermeneuta, az újszövetségi szövegek jelentésének kutatója és tanára. Szövegeket értelmezni persze sokféleképpen lehet. Óráin a szövegértelmezés elsősorban párbeszéd: tanár és diák, szöveg és olvasó, értelmező és értelmezett között, ahol ezek a határok fokozatosan eltűnnek. Ezek az órák mindig meghívásos alapon működtek, éppen ezért sokszor torkolltak parázs vitákba. Ilyenkor gyakran tapasztalhattuk meg, hogy miképp kapcsolódik össze Sanyi bácsiban a tudós igazságszeretete a próféta kritikai funkciójának hevületével. Intellektuális és esztétikai szempontból is nagy élményt jelent visszagondolni arra, hogyan söpörte le az asztalról a klasszikus vulgárkegyességen szocializálódott, igehelyet másik igehellyel agyoncsapni akaró „érveléseket".

Nincsen textus kontextus nélkül. Ha megértettem, hogy mint jelent például az, hogy „krisztusi egzisztencia", akkor az elsősorban azért van, mert Sanyi bácsitól hallottam. Hogy az órák után sem vált „láthatatlanná", hogy partnerként kezelt minket, hogy őszintén érdeklődött irántunk, hogy mindig volt hozzánk néhány kedves szava a lépcsőfordulókban: mindez messze túlmutatott a formális emberi kedvességen és figyelmességen, és ennek köszönhető, hogy sokunk szemében Sanyi bácsi maga is egyfajta „kulccsá" vált az általa értelmezett szövegek további értelmezésénél.

Nánai László

Annak idején id. dr. Cserháti Sándor az evangélikus úrvacsorai tant a templomban maradt ostyát bekebelező egér hasonlatával magyarázta. Kérdés: úrvacsorázott-e az egér? Válasz: nem, mert csak „in actu" érvényes az úr szent testének vétele.

Lelki szemeink előtt megjelenik a templom. Véget ér az istentisztelet. A templom lassan kiürül. A lelkész figyelmét elkerüli, hogy az úrvacsoraosztás során a paténáról lehullott ostyadarabok közül egy ott maradt az oltár szőnyegén. Aznap nagyon remegett a keze, és az összes ostyát leborította. Úgy hitte, hogy az összeset felszedte.

De ott maradt egy ostya a templom szőnyegén. A templomot bezárták. Ekkor előmerészkedett a templomi egér, hogy szemlét tartson kies felségterületén. Több százszor megtette már az utat az oltár körül, de soha semmit nem talált. Reménytelenül, csak úgy rutinból szaladt végig az oltár lépcsőin, és akkor hirtelen megállt, mert észrevette a szőnyeg szélén fehérlő ostyát. Odalopakodott, és a patyolatfehér étket két elülső mancsába fogta, majd megemelte (nem tudom, hogy ez elevációnak minősült-e), és éppen enni akart belőle, nagy átszellemüléssel, amikor hangot hallott a templom mennyezete irányából, ahol egy még meg nem konfirmált denevér verdesett, és közben ezt csipogta: „Ó, te templomi egér! Csak addig eheted nyugodtan az úrvacsorai ostyát, míg nem támad egy ember. A teológián fog tanítani Újszövetséget. Ő majd bebizonyítja, hogy te minden buzgalmad ellenére nem úrvacsorázol evangélikusként, mert rágcsálásod közben nem hangzanak el a szereztetési igék. De tudod, hogy Isten rendelt egyeseket apostolokká az Egyházban, másokat prófétákká, megint másokat tanítókká (1Kor 12,28). Vigasztaljon az, hogy a rólad szóló történetet szájról szájra adják majd tovább, így emléked örökre fennmarad, hála ennek a tanítónak és követőinek."

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

Az Isten irántunk való szeretetével „intézményes formában” először talán a keresztelésünkkor találkozunk. A „hivatalos szeretetközvetítő” maga a lelkész. Bárhogyan szóljon is, bármilyen útravalóval lássa is el a kicsiny jövevényt, szeretet nélkül – isteni szeretet nélkül, amelyet abban a pillanatban ő közvetít – semmit sem ér cselekedete. Tudjuk, nem az ember szeretetképességén múlik… Harminc év távlatából „visszagondolni” életemnek az első igazán fontos állomására nagyon szívet melengető érzés. És nem azért, mintha emlékeznék arra, hogy – nem egészen egy hónapos koromban – mi történt ott és akkor velem. Sokkal inkább azért, mert az, aki akkor vízzel megkeresztelt és Isten igéjével megáldott, életem sok más fontos állomásán is mellettem volt szeretetével. Azzal a szeretettel, amelyet ő maga is ajándékba kapott, és talán élete minden napján ma is megtapasztal. Azzal a szeretettel, amelyet annyi embernek tovább adott. Azzal a szeretettel, amely életünk táplálója.

Hiszem, hogy Sanyi bácsi ebből a szeretetből él immár 75 esztendeje. Erről a szeretetről beszél a mai napig, és mégsem hangzik a szájából élettelen fémes tárgy csengésének. Ezt a szeretetet adja tovább keze munkájával, és az mégsem tűnik hiábavaló cselekedetnek. Nekem harminc éve adott először belőle. Talán azóta elhagytam a gyermeki dolgokat, viszont megadatott nekem helyette, hogy az ő nyomdokaiba lépjek. Hogy továbbadjam a szeretetet, amit általa kaptam. Hogy az élet kis jövevényeit olyan szeretettel fogadjam és kísérjem, ahogyan tőle tanultam.

Sok minden mást is megtapasztalhattam Isten ajándékaiból életem során, de hiszem, hogy ha csak ezt az egyet, Isten szeretetét kaptam volna, máris elégedett lehetnék. Köszönöm.

LACZI ROLAND

A teremtett világ töredékes viszonyai csak áttételes közlésformákon keresztül képesek közvetíteni számunkra a végső igazság fragmentumait, a valóság teljességének felvillanó mozaikdarabkáit. E világban, amelyben ideiglenesen vendégeskedünk, a legkülönfélébb tükrökkel vagyunk körülvéve, a valóság megtapasztalásának megannyi médiumával. Bukott emberlétünk alapélménye, hogy tükreink képrészletei az igazságkeresés útján nem állnak össze egységes és egész képpé, s amit látunk, az rendre homályosnak és zavarosnak bizonyul. De örömhírünknek az az ígéret is része, amely szerint egyszer színről színre látjuk a valóságot, egyszerűen úgy, ahogy a dolgok vannak.

Könnyű lenne, ha azt mondhatnánk, lám, ilyen a világ, tükreink, amelyekbe belenézünk, homályosak és torzítanak, és a valóság feltárásának kudarcaiban nem sok felelősségünk van. De nem mondhatjuk. Külső tükreink mind épek és tiszták. A tudatunk homályos, és e tudat lezüllött állapota nem teszi lehetővé, hogy a valóságot olyannak lássuk, amilyen valójában. A valóság tükröződése, reflexiója a tudatunkban megy végbe: tükör által homályosan látunk, s e tükör mi magunk vagyunk. Az igazság tisztuló képeiért tehát meg kell küzdenünk – mindenekelőtt önmagunkkal. Felelősségünk óriási, mert ezt a küzdelmet elsősorban nem önmagunkért, hanem másokért végezzük.

Sándor bácsi a valóság tükröződései közül az egyik legszélesebb összképet nyújtó reflexiónak, az újszövetségi kinyilatkoztatás örök és megmentő igazságainak szentelte élete jelentős részét. Egyetemi kurzusain teológusok és lelkészek generációi sajátíthatták el a gyakorlatban azt az intellektuális-szakmai alázatot és szellemi tisztességet, amely a mélyebb jelentésrétegekért, a tisztább és élesebb tükörképekért való küzdelemben elengedhetetlen emberi feltétel. A jelentés igazságaihoz való elkötelezett hűség azonban nemcsak hermeneutikai alapszemlélet, hanem az emberi bölcsesség felbecsülhetetlen ajándéka: az igazság kutatásának útján útravaló, fegyverzet és eszköztár. Mi, akik tanítványként tapasztalhattuk meg Sándor bácsi tanításának tudatunk tükreit tisztító hatását, mindannyian gazdagabbak és felkészültebbek lettünk általa azon az úton, amelyre elhívattunk.

Petri Gábor

Magasztalunk, ó, Isten, magasztalunk téged, mert közel van neved azokhoz, akik hirdetik csodáidat.

…közel jött már a hatodik születésnapra kapott, egy hónap alatt elolvasott, azóta is „kiapadhatatlan forrást” adó Újszövetségben.

Én állapítom meg azt az időt, amikor igazságot szolgáltatok.

…az elhívás mögött ott az „Örökkévaló időtlen döntése”, de „külső és belső vívódásokon keresztül” vezeti célba szolgáját az Úr.

Ha meginog a föld és minden lakója, én megszilárdítom oszlopait!

Földindulás a történelem viharaiban és a teológiai tanulmányok alatt is… az Újszövetség-órákon emlegetett tűzben próbált arany példája élettapasztalat.

Ne legyetek olyan fennhéjázók, ne beszéljetek nyakasan, gőgösen!

Hét hosszú év segédlelkészi szolgálattal, belföldi ösztöndíjjal és szolgálatra várva „üresjárattal”, nyolc év egy ébresztésre váró kis gyülekezetben… hol maradt volna idő a kérkedésre? Külső és belső építés kötött le minden energiát.

Mert nem keletről, nem nyugatról, nem is a puszta felől jön a fölmagasztalás, hanem Isten fog ítélni: egyiket megalázza, másikat felmagasztalja.

Szegedi ÁEH-s tiszt mondata a szigetről, amelyre nem indul hajó? Más kihívás? A gyülekezetben hetente hat alkalom, három úrvacsorával, széles munkatársi kör, új szolgálati területek, építkezés – ezek a felülről kapott feladat áldásai.

Mert pohár van az Úr kezében, tele fűszeres borral. Ha tölt belőle, meg kell inni, még a seprőjét is le kell nyelni minden bűnösnek a földön.

Kommentárok és doktorálás után teológiai munka. A tanítás mellett fordítás, megint építkezés, és megélt tapasztalat: „Isten ereje erőtlenség által ér célhoz”.

Ezt én mindenkor hirdetni fogom, és zsoltárt zengek Jákób Istenének.

Átadni, hogy „a teológia az egyház funkciója”. Így kerülhet „hús a csontra” az előadásokon. De a Filippi-kommentárt a nyíregyházi vasutas asztalán is lehet látni.

A fennhéjázó bűnösöket összetöröm, de az igazakat felmagasztalom!

(A 75. zsoltár és Cserháti Sándor vallomásai alapján.)

Finta Gergely

Az embernek időről időre szüksége van arra, hogy megerősítsék abban, amit tesz, és abban, ahogyan teszi. Erre a bátorításra nem is a feladat nagyságához mérten van igényünk, hanem emberlétünkből fakadóan vágyódunk rá. A legapróbb dolgokban is visszajelzéseket, biztatásokat és mosolyokat várunk.

A bátraknak nincs szükségük bátorításra, csak a bátortalanoknak. A bátorság magányos érzés, amikor az ember egyedül szembe mer nézni a veszélyekkel és a kihívásokkal. Milyen magasztosak és elérhetetlenek a bátor hősök, akik leszámoltak minden félelmükkel, és rendületlenül fölfelé tekintenek!

A bátorítás ezzel ellentétben nem magányos, hanem közösségi; nem a hősöké, hanem azoké, akiket visszafog életük és vállalkozásuk kockázata. Bátorítani csak azt lehet, aki tudatában van „porban született létének", aki megerősítésre vár, aki egyszerűen nem mer nekikezdeni. „Hiszen adnám én e tanácsot a többinek éppúgy!" – mondja a hős Akhilleusz csüggedésében. Ám itt is, mint minden bátorításban, találkozik a leleplezés, az elfogadás, az emberség, a megérzés, a vigasztalás és az összetartozás. Milyen esetlen, de mégis mennyire alapvetően fontos, amikor a művész a színpadon bátorítást és tapsot kér! Mert lehet bármilyen nagyszerű is az előadás, megfelelő bátorítás nélkül élettelen lesz.

Bátorítani pedig igazán csak a nagyok tudnak, akik önzetlenek, és fel tudnak emelni egy kisebbet. Milyen jól esik, amikor egy idősebb és tapasztaltabb ember, aki már régóta jár azon az úton, odafigyel az ifjabbra, és pár szóval bátorítja. Pozsonyban is ilyen volt, Sanyi bácsi.

KODÁCSY-SIMON ESZTER

Valahogy minden „kicsire” sikeredett életünkben, az ő életében is. Úgy alakult a történelem folyamán, hogy Európának egy kicsi országában éljük le életünket. Kis hazánk egyik legkisebb történelmi egyházának lehetünk tagjai. Ha tovább nézelődünk, és szemügyre vesszük felsőoktatásunkat is, akkor megállapíthatjuk, hogy az is az egyik legkisebb léptékű. Házon belül pedig elmondhatjuk, hogy tanszéke, ahol sokunk izzadt egy-egy kollokvium alkalmával aorisztoszok és „-mi végű” igék kavalkádjában, szintén a „legkisebbek” között van, igaz, nem jelentőségét, csupán létszámát tekintve. És ha egy pillantást vetünk személyes, hétköznapi életére is: a kicsiség ott is jelen van, hiszen az autóipar egyik legkisebb termékét mondhatja magáénak, a kedves „Szuziját”.

De nem ezek a dolgok azok, amelyek igazából fontosak az életében, hanem az, amire életét és szolgálatát tette fel. Arra, hogy a legkisebbről beszéljen, a legkisebbre tanítson, és a legkisebbről tegyen bizonyságot. A legkisebbről, amely mégis a legnagyobb az ember életében.

Feleségem mesélte a napokban, hogy amikor találkozik vele, mindig van egy-két kedves szava hozzá, érdeklődik hogylétünk felől, és mindig van néhány biztató szava a rövid beszélgetések végén. Nem nagy dolgok ezek, mégis naggyá válhatnak, sokat jelenthetnek.

Erre tanított minket is. Arra, hogy kicsivé kell lennünk, és ezt nap mint nap szem előtt kell tartanunk és komolyan kell vennünk, mert csak így tölthetjük be szolgálatunkat. Ahogyan Krisztus is vállalta a legkisebb szerepét, és ez tette őt a legnagyobbá, úgy nekünk is ezt kell tennünk. Mert ha a legkisebbek tudunk lenni, akkor tudjuk a legnagyobb szolgálatot végezni.

Csorba János

Aki 33 évesen a halottak feltámadásáról ír 75 éves professzorának, az nyugodtan kezdhetné eszmefuttatását, jókívánságát és hálás szavakkal tarkított sorait a krisztusi kor toposzának kibontásával. Mint várható volt, mégsem ezzel kezdem. Hanem szigorúan csak magunk között szólva, mintha más – akár érdektelenségből, akár időhiány miatt – soraimat sose olvasná, ezzel az élménnyel: egyszer sem kínált meg kollokviumon cigarettával. Ez nem szemrehányás, mivel kb. tíz évvel később derült ki számára, hogy akkoriban szorgalmasan dohányoztam. De észrevétlenül. És ha G. B. Shaw-nak kétszer kellett bemennie az ajtón, hogy egyszer észrevegyék, akkor nekem két pofára kellett volna szívnom a bagót… (De így írni, tudom, azért mégsem illendő.)

A cigaretta füstje általában felfelé száll, és azt, aki szívja, lefelé taszítja. Egyszerre testesíti meg a pozitív és a negatív antropológia ismérveit: irányt mutat és pusztít. Egyéb nemes és alantas tulajdonságai mellett tehát felfelé mutat, már csak azért is, mert – hamvasbélabácsi szerint – a dohányzás lelki aktus, és a testi mellett korántsem elhanyagolható. A cigaretta füstje felfelé száll. Ha valaki a feje tetején állva szívja, akkor is, a kút legmélyéből is, sőt a legvacakabb cigi füstje is felfelé száll. Ha csak pislákol a mécses, egy cigaretta akkor is meggyújtható vele, és füstje felfelé fog szállni. Mégis: a halottak feltámadása függetleníti magát a nemes dohányipari termék melléktermékétől. A föltámadás füstmentes állapothoz vezet. Ilyen állapotban leledzünk immár mindketten…

Ich bin und bleib auch hangen
an Christo als ein Glied.
Wo mein Haupt durch ist gangen,
da nimmt es mich auch mit.
Er reisset durch den Tod,
durch Welt, durch Sünd und Not,
er reisset durch die Höll,
ich bin stets sein Gesell.
(Paul Gerhardt)

Orosz Gábor Viktor

Bizonyára remek bölcsész lett volna, hiszen a pécsi cisztercitáknál kitűnő alapokat kapott – ámde más irányba fordult az élete.

Az apai örökség jegyében derék gazdász vagy jó halászati szakember válhatott volna belőle – ámde ő inkább emberhalászatra kapott elhívást.

Mindig szívesen járta a természetet, figyelte a madarakat – ámde tanítania is kellett a mezők liliomairól és az ég madarairól.

Panaszkodhatott volna, hogy egy barátságtalan rendszer nem kedvez a teológiának – ámde ő úgy érezte, éppen ilyen körülmények között kell helytállnia.

Bezárkózhatott volna könyvei közé – ámde ő inkább fát vágott a szegény gyülekezeti tagnak.

Szüntelenül úton lehetett volna – ámde ő le tudott ülni kéziratai fölé.

„Ne gondoljuk, hogy mi fújjuk a passzátszelet", szokta mondani – ámde az igaz, hogy a szél fúj, amerre akar.

Egy évtizede a halál elragadta tőle azt, kit annyira szeretett – ámde Isten felszárítja a könnyet.

Egy sportszerűtlen bokszolótól iszonyatos gyomorszájütést kapott – ámde nem számolták ki.

Maradhatott volna magányos – ámde Isten új társat adott mellé.

Ragaszkodhatott volna tíz körömmel a katedrájához – ámde ő tudta, mit jelent a stafétafutás.

Nyugdíjasként teljes visszavonultságban élhetne – ámde ő könyvet ír.

E kötetek rég elkészülhették volna – ámde ő még mindig talál rajtuk csiszolnivalót.

Szólhatna csak az értelemhez – ámde ő hitet is akar ébreszteni.

Maradhatna csakis a hit területén – ámde ő az értelemhez is szólni akar.

Tudván tudja: ha Krisztus nem támadt fel, minden embernél szánalomra méltóbbak vagyunk – ámde Krisztus feltámadt a halálból, első zsengeként a halottak közül.

Fabiny Tamás

Csillagok: távoliak és közeliek, hunyorgók és ragyogók. Jelek, csöndes titkok, ismeretlen világok felénk küldött üzenetei. Amplitúdóban mérhető a fényerősségük, kiszámítható a tőlünk való távolságuk, a hozzávetőleges méretük: mégsem ragadhatók meg a maguk igazi valóságában. A titokzatos, jeges űr mindig ott marad közöttünk, a rettentő távolságokat csak a képzelet és a vágy játékai vagy örökös kíváncsiságunk próbálja legyőzni.

Kedves Sándor, 15 éve, elsős tanítványodként úgy ismertelek meg, mint aki soha nem akart többnek látszani annál, aki ő valójában. Ember, csak így, egyszerűen és nagybetűvel. Olyan ember, aki tudja, hogy a sztárgyárok, a múló csillogás korában a legfontosabb az emberség, a személyesség: ez a jel, amit magunk mögött hagyhatunk, ez az üzenet, ami még pulzál, lüktet utánunk is. Sándor, köszönöm, hogy mindig közeli, közvetlen, észrevehető voltál és vagy. Köszönöm a csöndes titkokat, amikre rányitottad a szemem. Köszönöm a biztatást, hogy bár Isten a maga végtelen valóságában nem ragadható meg számunkra, mégis kíváncsian kutathatjuk őt, és a felfedezés öröme nem marad el. Köszönöm a barátságodat. A derűt – akkor is, amikor neked sem ment könnyen. És köszönöm a példát, hogy teológusnak lenni szenvedéllyel, komolysággal és játékossággal teli életforma, és nekünk csak így érdemes tenni a dolgunkat.

Nem kell neked mondanom: az első Korinthusi levélben ez a vers a feltámadás nagy titkát, mikéntjét feszegeti. A csillagok fényessége más és más, a feltámadáskor is különbségek lesznek. Erről még, azt hiszem, te sem mondhatsz sokkal többet (ellentétben számtalan más, izgalmas témával). Majd meglátjuk, kedves Sándor! De addig is, amíg itt, az ideát valóságában együtt vagyunk, fogadd szeretettel ezt az áldást:

Adja az ég, hogy egy esti csillag fénye rád ragyogjon,
adja az ég, ha leszáll a sötétség, szíved igaz maradjon!
Ha árnyak borulnak rád, a mindig közellévő legyen erős támaszod!
Adja az ég, hogy nappal és éjjel szívedben az ő szeretete éljen!

VARGA GYÖNGYI

Ez a „szerelem” ’94-ben kezdődött…Vele és az általa – szinte már cinkos meghittséggel – tanított Újszövetséggel. S ha vallomásomban még precízebb akarok lenni: a Korinthusi levéllel indult közös utunk.

Ez a kezdet sem volt más, megannyi társához hasonlóan fájdalmas nehézségekkel kellett megküzdenie. A sors dacos akaratából megadatott neki, a mi professzorunknak, hogy életének abban az embert, hitet próbáló korszakában ne csak tanítsa, hanem meg is élje előttünk, közöttünk a Krisztust. S mi más is kell egy huszonéves fiatalnak? Hiszen bármilyen szilárdan hisszük is elhivatottságunkat, bizonytalan lábakon állunk.

Több volt ő nekünk, mint professzor. Mindaz volt, ami egy ember a másiknak csak lehet: társ, érték, példakép. Minden túlzás nélkül állíthatom, hogy rajongtunk érte, s miután visszatért tanítani, valósággal ittuk a szavait az előadásokon. Ahogy egymás közt mondtuk: „Cserhátinak kairosza van”. Őmiatta volt jó akkor teológusnak lenni.

Barátkozom a fullánk szóval, ami számomra ugyanazt a kellemetlen érzést idézi, mint a tövis az ujjbegyben vagy a szálka a köröm alatt. Az embernek egy vágya van csupán: kipiszkálni onnan. Sajnos nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy nekem ilyen értelemben maga Pál a legnagyobb fullánk, tövis az Újszövetségben. Mint valami idegen test, ami nem odavaló, ami azt a vágyat kelti, hogy el kellene távolítani, meg kellene szabadulni tőle. De ha őszinte vagyok magamhoz, be kell vallanom, hogy mégsem tudom egy határozott mozdulattal lesöpörni az asztalról. Hiszem, hogy a tanár személye meghatározó a tantárgyat illetően, Cserháti professzor oltotta belénk az Újszövetség szeretetét. A teljes Újszövetségét, amiből nem hiányozhatnak az általa oly lelkesen kutatott és magyarázott páli gondolatok sem.

’94-ben kezdődött… Remélem, elkísér egy életen át.

Némethné Tóth Szilvia

1Kor 16,20

Szent csók ▪ φιλήμα ἁγίον

Nem tudom, hogy 1948 tavaszán, amikor először találkoztunk, szent csókkal kezdődött vagy végződött-e ez a találkozás. De az bizonyos, hogy a most már évenkénti évfolyamtalálkozóink nem kezdődhetnek és végződhetnek e nélkül. Legfeljebb azt kérem: „Légy szíves, Sanyi, meghajolni, mert nem érlek fel!"

Mert ugyebár nemcsak biológiai termeténél fogva nehéz „felérni" hozzá, de teológiai „termete" is felmagasodik az évfolyam előtt, hiszen az újszövetségi tanszék professzoraként állt hosszú ideig a katedrán fiatalok előtt, és előtte mint gyakorló lelkész gyülekezetek életét is gazdagíthatta, hogy életesek lehessenek az előadásai a hittudomány mezején.

A szent csók mindig figyelmeztet arra a szóra, amely beleszövődik: φιλία, barátság, szeretet, amely a közösségi életet átjárja. Így alakulhatott ki közöttünk az évfolyamban is a baráti és testvéri szeretetnek az a kapcsolata, amely „aranyfonálként" köt össze. Így lehet a „szent csók" dr. Kiss Jenő egykori professzorunk újszövetségi görög–magyar szótára szerint „a keresztyén közösség belső összetartozásának kifejezése".

A testvéri csók tehát nem egyesek szimpátiájának megnyilvánulása csupán olyanok felé, akiknek gondolkodásmódja és hitszíne szinkronban van a miénkkel, hanem a gyülekezet egészének összetartozását jelzi, hogy egymásnak testvérei vagyunk a Krisztusban.

Kedves Sanyi! 1984-ben ezt írtad emlékkönyvembe: „Dr. Karner Károly egykori professzorunk temetése alkalmából itt járván Isten áldását kérjük a lelkészcsaládra és a gyülekezetre." Arra a gyülekezetre kérted, amely egykor teológusként a te gyülekezeted is volt, amelynek temetőjében megálltál a professzor sírjánál, akinek tanszékét átvetted. Örülünk, hogy igét hirdettél a soproni templom szószékén, szolgáltál e sorokat író évfolyamtársad egykori gyülekezetében, miközben ismerős tekintetek csillantak fel, emlékeztetve az 50-es évek fiatalságának közös szolgálataira (például passió).

Urunk gazdag áldását kérjük további életedre jubileumi születésnapodon!

SZIMON JÁNOS

Két évtized távolából professzor úr úgy jelenik meg előttem, ahogy az előadóteremben pulpitusára támaszkodik, és lassan, fáradtan beszélni kezd. Akkor érkezett Szegedről – a lelkészi munka terheivel a háta mögött –, hogy a dinamikus, mindig valami újra és rendkívülire éhes diákságot bevezesse az Újszövetség szépségeibe. Csoda-e, hogy legélesebben annak a történetnek a magyarázata maradt meg bennem, amelyben a Názáreti maga is elfáradt, és leült a Jákób kútjánál? Mert akkor volt számomra a leghitelesebb. A legjézusibb, egy a Mesterrel. Azóta is azt keresem, hogyan tudnék úgy szólni emberekhez, ahogyan akkor ő tette. Azzal az életeket megfordító erővel, érzékenységgel, hogy az emberi lélek nyugtalanságában mindig felismerjem az örök élet szomjúságát.

Egyszer férjem évfolyamával eljuthattam budapesti otthonába is. Itt találkoztam először feleségével, Judit nénivel, aki sugározta az otthon melegét. Később a teológián is összefutottunk. Egy készülő kötött pulóvert próbált elém, és kérdezte: vajon jó lesz-e lányának, aki messze idegenben tanul, és ahol olyan hideg most a tél?

A kilencvenes évek közepén a balatonszárszói üdülő gyermekzsivajában jött velem szembe professzor úr. Nem volt akkor már ő, a feleség, és az egészség is elhagyta. Megrendítő találkozás volt. „…mert ők megvigasztaltatnak" – ez jutott akkor eszembe. Ezt is milyen egyszerűen és minden kétséget kizáróan mondta a Názáreti. Mert akkorra már én is éltem az életet, és nem csak tanultam róla.

A legfőbb célom azóta sem változott, mikor a professzor úr a samáriai asszony történetét magyarázta nekünk: hogy az Atya szeretetével, a vigasztaló Lélekkel a Fiú nyomdokaiban járva utat találjak az emberi lelkekhez, és csillapítsam lelkük szomjúságát.

Köszönet professzor úr minden szaváért – amelyből sokat már elfelejtettem, de a Lélek, amelyet mindig éreztem szavai mögött, a Vigasztaló, aki elmondatta azokat, hiszem, hogy elkísér.

KOVÁCSNÉ TÓTH MÁRTA

Páhi és Kaskantyú: sokak számára ismeretlen nevű települések Kiskőrös közelében. Mindkét faluban kicsiny evangélikus templom áll a falu közepén. Régen „pusztatemplom”-nak hívták ezeket. A kis falvak kicsi evangélikus gyülekezeteinek nem volt lehetőségük külön templom építésére. Az épületeket hétköznapokon iskolaként tanításra, ünnepeken az istentisztelet céljára használták.

E két falu evangélikus gyülekezete volt Cserháti Sándor első önálló szolgálati helye. A hatvanas évek elején visszaadott iskolaépületből Páhin ő varázsolt fiatalos lendülettel szép, ízléses templomot.

Több mint húsz év után lettem utódja ebben a gyülekezetben. A nyolcvanas évek kezdetén nekem adatott meg, hogy a másik „pusztatemplom”-ot, a kaskantyúit a gyülekezettel együtt átalakítsuk. A gyülekezet ma egészen a magáénak tudhatja a templommá szépült régi, olajos padlós, iskolapados épületet.

Páhi és Kaskantyú két kis temploma és gyülekezete összekapcsolja kettőnk szolgálatát. Ha találkozunk, szívesen és szeretettel emlegetjük itt végzett szolgálatunk idejét. Arra járva mindketten szívesen térünk be ezekbe a templomokba. Bár mindkettőnknek továbbvitt az utunk, e két gyülekezetben végzett, egymást követő szolgálatunk arra emlékeztet, hogy gyülekezeti munkánk mindig egymásra épül, egymásét viszi tovább. Mindig csak egy kis része, töredéke Isten embert mentő munkájának. Pál is erre emlékezteti a korinthusiakat: „Én ültettem, Appolós öntözte, de a növekedést az Isten adta.” (1Kor 3,6)

Második levelében Pál még messzebbre emeli a tekintetet. Arra, ami ránk vár. Hiszen annak csupán záloga, más fordítások szerint garanciája, legelső osztaléka az a bizonyosság, amit Isten Jézus Krisztusban Pálnak és a korinthusiaknak, de mai szolgálattevőknek és gyülekezeti tagoknak is a szívébe adott.

Azt kérjük: Isten őrizze meg mindnyájunk szívében ezt a zálogot, ami megerősít az úton, és reménységet ad a hazaérkezésre.

SÁRKÁNY TIBORNÉ

Pál ezt írja: „Isten a tanúm rá, irántatok való kíméletből nem mentem el még Korinthusba."

Hosszú az út Korinthusig. Évek óta haladunk ezen az úton, ahogyan készül Cserháti professzor úr kommentárja. Közelről láthatjuk a szöveg kibontásának aprólékos munkáját egy-egy vers fölött hosszasan elidőzve. Előadásról előadásra, lépésről lépésre bontakozik ki a szöveg és vele a szöveg elemzője. Tanúságtétel a görög nyelv mellett, az alapos bibliaolvasás és -ismeret, az érthető továbbadás mellett. Igényes igehirdetés, ahol az exegézis alapja a prédikációnak, ahol egy görög szó új tartalmat hoz a felszínre, új összefüggésbe állít unalmasnak tűnő, sokszor halott igazságokat. A magyarázó felelőssége a kiemelés, a hangsúlyok megtalálása. Fontos részletek értelmezése. Tanúságtétel a későn, fáradtan érkező korinthusi szegények mellett az úrvacsoránál. Kitartó, szinte konok tanúságtétel egy olyan időben, mikor a korgó gyomor spirituális értelmezése kísért. Rideg világunkban melegség ez. Világos alternatívája a felebaráti szereteten spóroló igaz tan hideg csillogásának.

Isten a tanúm rá – mondja Pál. Ezzel minden exegézis számára mértéket állít. Isten a tanúm rá – tehát minden igényem, képességem szerint a legigazabb tanúvallomást adom nektek. Kibontva ez az emberi motivációhoz visz. A „Hogy történt, mit akart, hogy értsük a szerzőt?" kérdésekre adott személyes választ. Kapcsolódik az értelmezési lánc immár kétezer éve. Lassú úton lét ez, ahol kegyelemből még mindig mehetünk – generáció vezet generációt, tanúként adva át az üzenetet.

Szabó B. András

Teológiánk kapujában feltűnő megjelenésű, már kissé őszülő úrral találtam magam szembe, tojáshéj színű nadrágot és pólót viselt. A mellettem álló fiatal lelkésztől, Bácskai Károlytól halkan megkérdeztem, ki ő. Válaszából megtudtam, hogy Cserháti Sándor professzor, az újszövetségi tanszék vezetője. Határozott léptekkel közeledtem felé, és bemutatkoztam. Elmondtam, hogy teológiánk új munkatársa vagyok, történelem–latin szakos tanár, és a hallgatók egy részének a latin nyelvet fogom tanítani. Közvetlensége megnyugtatóan hatott rám, ugyanis sokat gondolkodtam azon, hogy az itt tanító tanárok mennyiben hasonlítanak a bölcsészkaron tanító tanáraimhoz, avagy miben különböznek. Mindjárt „a témánál voltunk", a gimnáziumi latin tanulmányairól kezdett beszélni. Felidézte, hogy akkoriban megjelentek szó szerinti fordításban magyarul a gimnáziumi tankönyvek latin szövegei (segítségül a gyengébb tanulók számára), de ő ezekhez nem folyamodott, tapasztalatom szerint a mai napig is minden idegen nyelvű mondattal maga akar megküzdeni. Hallgatóinknak többször szokta mondani, hogy biblikus dolgozataikban a textust saját fordításukban is közöljék, mert minden fordítás egyben értelmezés is.

Tanárként is alkalmam volt megismerni Cserháti Sándort. Mivel teológiánk oktatója lettem, szükségét éreztem, hogy néhány tantárgyból vizsgát tegyek, így hallhattam újszövetségi bevezetés előadásait, ami nagy hatással volt rám. Az 1997-es esztendő tavaszán vizsgáztam nála. Ugyanez év januárjában halt meg édesapám. Közvetlenül a vizsga után érezhettem, hogy Cserháti Sándor professzor a „könnyhullatót" meg tudja vigasztalni, szelíd, biztató szavakkal, emlékeztetve a „reménységre". Tudós professzorként is lelkész maradt. Kirándulások és egyéb közösségi összejövetelek során volt lehetőségem megismerni kedvességét, közvetlenségét és humorát, jó kedvre derültünk, mikor említette, hogy az alkotásra serkentőleg hat a „tusculumi magány" és a „falernusi bor".

Bódi Emese

Még Pál apostol gazdag szemléltető példagyűjteményében is merész ritkaság az a hasonlat, hogy abban a diadalmenetben, ami Krisztus feltámadásával indult el, mi vagyunk az ő ismeretének jó illata, ami messziről érzékelhető és fölismerhető. Pedig ha az akkori Korinthus fórumán áthaladva valamelyik isten, politikus vagy olimpiai győztes tiszteletére diadalmenetet tartottak, akkor a füstölőszerek jó illatát az apostol is magába szívhatta sátorponyvát készítő műhelyében. Azért adok hálát Cserháti Sándor kollegám életéért, hogy abból Krisztus jó illata árad.

Ez a jó illat magában foglalta Pál apostol szeretetét. Látszott ez abból, hogy az ő leveleiről írt kommentárokat, őt tanulmányozta, idézte legtöbbször, s még a jézusi szavak közt is leginkább azok érdekelték, amelyeket az apostol is feljegyzett. Ebből kiviláglik, hogy jó lutheránus, és ismeri az evangélium szívét. Biztosan tudom, hogy a korinthusi levelekhez írt kommentárja alkotása közben sokszor „beszélgetett" a nagy apostollal, és „ismeretének jó illatját" mi is megérezzük majd, ha a kötet megjelenik.

Többször segítettem neki „külsősként" a záróvizsgákon, s ő is nekünk. Megfigyeltem azt az egyszerű „módszerét", hogy nem azt kérdezte a diáktól, amit az nem tudott, hanem azt, amit tudott. Ha hiányos volt a vizsgázó tárgyi ismerete, gyengébb jegyet adott neki, de sohasem alázta meg. „Jó légkörűek" voltak ezek az alkalmak. Szerettem „évődéseit", amelyek messze elkerülték az üresség kitöltetni hivatott úgynevezett „humor" nevetésre ingerlését, s inkább a barátságos derű tájairól hoztak „jó illatot".

De legnagyobb hatást rám a szenvedő Cserháti Sándor tette. Amikor feleségét vesztette el, s őt ugyanakkor kétszer operálták a legsúlyosabb betegséggel. Akkor az evangélikus teológia imaközösséggé alakult, s minden ahhoz közeli keresztény csak csöndesen mert beszélni. De némán is beszélt szenvedő barátunk, s a gyógyító, újrakezdést adó Isten beszélt velünk a csodák nyelvén.

Megtisztelő számomra Cserháti Sándor barátsága.

Bolyki János

Szemernyit hozzájárulhattam a Korinthusi levél várva várt exegézisének létrejöttéhez, amelynek szerzője Cserháti Sándor professzor, hajdani principálisom, aki mellett Szegeden másfél esztendőt tölthettem el. Hozzájárulásom „csak" annyi, hogy egy német kommentáromat feltétel nélkül örökre kölcsönbe adtam, s mégis visszakaptam. Kell-e ennél a ténynél jobb ajánlólevél?

Pál apostolnak nem volt szüksége ajánlólevélre. Hiszen kitől is van az igazi ajánlólevél? Nem embertől. Mert az élő hit statikája egészen más! A συστατικος szó jelzi: ez a statika nem önmagában áll, mástól függ!

Az ajánlólevél: „a mi szolgálatunk által szerzett levél nem tintával, hanem az élő Isten Lelkével felírva; és nem kőtáblára, hanem a szívek hústábláira." Pál apostolnak is szívügye volt a Krisztus-ügy! És szívügye volt azoknak a közössége is, akik Krisztushoz tértek, a gyülekezetek. Szívügy. Apostoli egzisztenciájának részesei voltak hallgatói, olvasói. Ez szent participium! A (korinthusi) gyülekezet szívekbe írt ajánlólevél.

Gyülekezetek, majd évfolyamok: megannyi ajánlólevél. Talán még jobban is, mint a polcon álló, katalógussal kikereshető könyv vagy írásunk. Öröm, ha könyvtárban regisztrált dolgokat írhattunk, de úgy vagyunk vele, mint Pál apostol: nincs fontosabb annál az ajánlólevélnél, amelyet az élő Isten Lelkével írt „a szívek hústábláira".

Ugye megjelennek előtted: arcok… szívek… életek?

Ajánlólevélként biztató levelet kaptam tőled, akkor már csak volt főnökömtől, 1973-ban: másfél év boldog szegedi segédlelkészi szolgálat után egyszer volt egy nagyon nehéz szolgálati időszaka életemnek. Panaszkodó levélben kiöntöttem neked akkori bánatom. S jött a válasz: Szegeden volt a biztató kezdés, és most van a majd következő esztendők küzdelmeire alkalmasabbá tevő edzés. „Ezt figyelmedbe ajánlom" – írtad. Így ajánlottál imádságban is Krisztus szeretetébe. S az akkori ajánlásnak statikai szerepe lett életemben! Ajánlóleveled köszönöm.

Ribár János

Fontos, pozitív fogalom minden nyelvben. Fontos tényező az életben. Vannak pályák, foglalkozások, amelyeknél a felkészültség mellett az alkalmasság is döntő. Például nem lehet oroszlánszelídítő az, aki fél az állatoktól, nem vezethet járművet, aki színvak, nem lehet távfutó, akinek nem megfelelő az izomzata, nem lehet operaénekes, akinek gyengék a hangszálai. Ilyenkor kimondjuk a fájó ítéletet: alkalmatlan.

Isten azonban néha megszégyeníti a „bölcseket és értelmeseket" (1Kor 1,27), és alkalmatlannak tűnő emberek által nagy dolgokat visz végbe.

Albert Schweitzer vézna, csúnyácska, csenevész gyermeknek született, édesanyja kétségbeesett a nem sok jót ígérő orvosi véleményen, és…

Beethoven elvesztette hallását, úgy tűnt, mindennek vége, és…

Bachot nem sokra értékelték kortársai, el is felejtették, csak 200 év múltán fedezték fel, és…

Székács Józsefben legfeljebb csizmadiainast láttak, és…

József Attilát eltanácsolták az egyetemről, és…

Pál apostolt is megalázták és megvádolták azzal, hogy alkalmatlan a szolgálatra. Valószínűleg nem volt vonzó külseje, és nem volt szónok, amit abban az időben elvártak nyilvános beszéd esetén. Ő azonban nem akart más lenni, mint Isten eszköze, amire elhívást kapott (ApCsel 9,15). Vállalta a lehetetlent, amikor elindult missziói útjaira alkalmatlansága tudatában. És szolgálata nyomán, minden elesettsége ellenére (1Kor 15,8–10) gyülekezetek születtek. Letette a kereszténység Európa alapjait. Ingyen, kegyelemből…

Isten eszközeiként nekünk is mindent meg kell tennünk Isten országa, a jó ügy, a reménység evangéliuma szolgálatában, de olyanok vagyunk, mint a léggömb. A külsőleg tetszetős léggömb csak akkor emelkedik fel, ha levegővel töltik meg. A mi ötletes, gazdag fantáziával kialakított munkánk is akkor ragadja meg a lelkeket és válik sodró erejűvé, ha Isten Szentlelke tölti meg: ingyen, kegyelemből. Könyörülj rajtunk, Urunk! Kyrie eleison!

KINCZLER IRÉN

Hihetetlennek tűnik, hogy újszövetségi professzorunk 75 éves. Délceg alakja, fiatalos járása elrejtette előlünk életkorát.

Betű – ez a szó kedves Cserháti Sándornak két okból is. Mindig olvasó ember volt – vallomása szerint ifjúkora óta. Másként nem is lehet professzorrá válni, csak aszketikus szívósság és a méhek gyűjtögető szorgalma által. Filológia és teológia, szociológia és filozófia éppúgy érdeklődési körébe tartozott, mint legkedvesebb kutatási területe: az Újszövetség. Itt mindig fénylő kincseket fedezett fel, és az ige drágaköveit rakta egymás mellé. Nemcsak olvasva gyűjtögette a gazdag ismerettár ékköveit, de tovább is adta könyveiben. Szegedi lelkészségéhez termékeny írói korszak párosult. A Filippi-levél bensőséges hangvétele, a Kolosséi levél kozmikus gondolkodása, a Filemonhoz írt sorok személyes hangvétele és társadalmi előremutatása, a Galatákhoz írt levél minden törvényeskedést visszautasító szándéka mögül kitetszik professzorunk személyes hite és egyéni teológiai látása. A betűt a legjobbra használja, a korrekt kortörténeti háttér felrajzolásával, az eredeti gyülekezeti helyzet ismeretében és az Újszövetség teljes összefüggésében interpretálja az apostoli üzenetet.

Más szóval a Lélek, a Szentlélek segítségül hívása biztonságával és reménységével. Bizony mindháromra – a Szentlélekre, a biztonságra és a reménységre – szükségünk van. Sem Cserháti professzor úr, sem mi, a közös autóban utazók nem feledjük, hogy 1991 júliusában Béres Tamás lelkészszentelésére utaztunk, Mezőkövesd előtt kocsink kereke kilyukadt, és mi mindnyájan az árokban kötöttünk ki. Mire kikászálódtunk a kocsiból, két mentőautó várt ránk, mi pedig kisebb horzsolásokkal folytathattuk utunkat, és a diósgyőri templomban pontosan megkondultak a harangok a lelkészszentelés kezdetének jeleként.

Cserháti professzor, feleségem, a gépkocsivezető s jómagam újra ajándékba kaptuk életünket Istentől, hogy még odaadóbban hívjuk segítségül, hogy ő maradjon biztonságunk és reménységünk.

Szebik Imre

A kihívó mosoly a szemében, a beszédre nyíló szája – ilyen pillanatokban ritkán tévedt a sejtelem: a barátságos vita a két bibliai testamentum viszonyáról újra fellángol. Az alárendelt Ószövetség, az Újszövetség elsődleges volta, a „lepel" az ószövetségi olvasó arcán – a provokáció nem maradhat válasz nélkül. A Cserháti Sándor javaslatára nyilvános disputációként az EHE dísztermében évekkel ezelőtt elindult „vita" folytatódik – a folyosón, a tanszéken, a kertben, ahol éppen lehetőség adódik.

A lepel Mózes arcán 2Móz 34,33–35 szerint: védőeszköz Isten vakító jelenléte miatt – aki Istenhez túl közel kerül, nem bírhatja. Az Ószövetség figyelmez az ember és Isten közötti távolságra. Vigyáz arra, hogy mi ne értsük félre Isten hozzánk való szeretetét, felénk fordulását, és arra, hogy ne használjuk ki és ne felejtsük el, hogy Isten valóban Isten.

Milyen másként beszél Pál a lepelről, bár az ószövetségi elbeszélésre hivatkozik: a lepel azokon van, akik nem fordulnak Jézus felé. Átveszi az ószövetségi motívumot, de teljesen más irányba fordítja, amennyiben a védő lepelből szétválasztó, az élettől távol tartó lepel válik. Olyan, amilyen csak Krisztusban tűnhet el. Világos, hogy itt metaforikus beszédről van szó, és világos az is, hogy Pál a Krisztus elfogadtatásával járó küzdelme miatt beszél ilyen határozottan.

De marad most az én részemről a – szintén mosollyal felvett – provokáció: valóban szükséges-e ezen motívum átfordítása? A negatív fólia, ha a saját hitünket akarjuk szavakba foglalni? Komolyan vesszük-e még Isten évszázadokon át elhangzott igéjét, ha csak másodlagosnak értékeljük az Ószövetséget?

Cserháti Sándorral nagyszerűen lehet vitatkozni a lényeges kérdésekről – legyen erre még sok-sok alkalom!

HAUSMANN JUTTA

Nem kellett gondolkoznom, amikor elém került a 75-ös lista, mivel erre a szóra vetődött a tekintetem. Az igevers, amelyben szerepel, igencsak ismert. Az ünnepelt nyilván sokkal pontosabban tudja exegetálni, remélhetőleg nemsokára mindenki számára olvashatóan. Inkább hadd szóljak néhány szót arról, hogy számomra mit jelent az ὀστράκινον σκεῦος és a ὑπερβολή της δυνάμεως ellentétpárja. Valami olyasmit, hogy a hatalom képviselői vagyunk. Az isteni hatalomnak – de csak képviselői, minden testi-lelki gyengeségünkkel, törékenységünkkel együtt, nehogy elszálljunk a dicsőségtől. Az isteni hatalomnak – minden testi-lelki gyengeségünk, törékenységünk ellenére is képviselői. Milyen nagyszerű átélni és tudatosítani jövendő kollégáinkban, hogy az evangéliumnak, az Újszövetség tanításának nincs reális alternatívája. Bizony, más vallások minden értékének elismerésével együtt sincsen.

Ebben sokat segítettek C. S. Lewis írásai, például: „A valóság rendszerint olyan, hogy aligha tudtuk volna magunk kitalálni. Ez az egyik oka annak, hogy hiszek a kereszténységben. Olyan vallás, amelyet nem lehetett volna kitalálni. Ha azt a mindenséget kínálná föl nekünk, amelyre mindig vártunk, akkor úgy érezném, hogy mi alkottuk meg. Valójában azonban nem olyasmit kínál, amit bárki is kitalálhatott volna. Magán viseli azt a furcsa egyedi jellegzetességet, amelyet csak a valós dolgokban találunk meg." (Mit hisznek a keresztények? In: *Viták és vallomások*. Szent István Társulat, 1985, 313.)

Éppen ὀστράκινον σκεῦος mivoltunk kötelez arra, hogy ne adjuk fel az erő, a kincs hordozását. Ne, mert a ὑπερβολή της δυνάμεως nem emberi találmány. A cserép – akár tetszik, akár nem – mindhalálig cserép marad. Azért, hogy a kincstől világosan megkülönböztethető legyen. A kincsnek köszönhetően azonban nem e mostani, törékeny cserépedény-létünk az utolsó.

SZENTPÉTERY PÉTER

Értünk… Érettségivel, zöldfülű teológusokként. Elültettek minket, gyökeret vertünk, fejlődtünk, gyümölcsöt is hoztunk. A vizsgákon pirultunk. Ami azonban a szánktól távol maradt, a szívünkhöz annál közelebb volt. Ha olykor erőnk el is fogyott, és megrémültünk, nem szégyenültünk meg. Nem lettünk olyanok, mint a háztetőn nőtt fű, amely elszáradt, mielőtt szárba szökkent. A mélység vize tett magassá, hogy táplálékot nyújtsunk mindenkinek. Paradicsomkert nőtt rajtad: gránátalmák édes gyümölcsökkel, ciprusok nárdusokkal, illatos nád és fahéj, mirha és aloé. Az igazsághoz ragaszkodva értünk és növekedtünk fel szeretetben őhozzá, úgy, hogy valójában neki kellett növekednie, nekünk pedig kisebbé lennünk. Isten áldása gazdagított meg – a növekedést nem lehet erőltetni.

Értünk… Mert a költővel együtt tudjuk, hogy „A jószándék kevés! / Több kell: – az értelem! / Mit ér a hűvös ész?! / Több kell: – az érzelem! / Ám nem csak holmi érzés, / de seb és szenvedély, / keresni, hogy miért élj, / szeress, szenvedj, remélj!" Van ugyan, amit most még nem értünk, azt azonban kezdjük megérteni, hogy nem személyválogató az Isten. Értjük, mit jelent felismerni a békességre vezető utat, amikor ellenségeink sáncot húznak körülöttünk. Értünk, mert nem önmagadnak, hanem nekünk voltál bölcs, mert nem idegenszerű dolgokkal hozakodsz elő, és nem a levegőbe beszélsz. Írni sem írtál nekünk mást, mint amit meg is értünk. Imádkozunk azért, hogy a szeretet egyre inkább gazdagodjék mindnyájunkban ismerettel és igazi megértéssel.

Értünk… Értünk volt józanságod, a fáradozás és a küzdelmek. A ti példátokon tanultuk meg, hogy ahhoz tartsa magát az ember, ami meg van írva, és senki se fuvalkodjék fel az egyik tanítóval dicsekedve a másik ellen. Minden értünk volt, hogy a kegyelem sokasodjék, és egyre többen adjanak hálát az Isten dicsőségére. Így tanultuk ezt tőled, szeretett szolgatársunktól, aki a Krisztus Jézus foglya és hű szolgája értünk. Születésnapodon mi mást kívánhatnánk: továbbra is Isten értessen!

BÁCSKAI KÁROLY

Földi sátor... Élet, amelyhez – ha vannak is rezignált gondolataink – fiatalon egész szívünkkel ragaszkodunk.

A sztori, amely a görög kifejezés kapcsán felködlött a messzi múltból, több mint ötven éve történt. Az évfolyam 22 év körüli volt nagyobbrészt…

A helyszín a Bethesda kórház, ahol én akkoriban már gyógyulófélben voltam. Néhány évfolyamtársam meglátogatott, köztük volt Sándor is. A látogatás után szomszédom, egy református papné megkérdezte: „Az a magas, szőke fiú beteg?" „Sándor? Nem, nem beteg." „Nem beteg... nem beteg, csak a torka véres!" Mondta ki a fellebbezhetetlennek tűnő szentenciát ő. Napokig foglalkoztatott, hinni kell-e e borúlátó szavaknak. Az igazsághoz tartozik, hogy Sándor nem volt pirospozsgás, arca inkább sápadt színűnek látszott. Aztán túltettem magamat a vészjósló szavakon. Fiatalon nem akarjuk még a földi sátrat mennyei sátorra cserélni sem magunk, sem barátainkat illetően, még akkor sem, ha teológusként illenék barátkozni a gondolattal: „nincsen itt maradandó városunk..."

Azután szétváltak útjaink. Ki-ki építgetni kezdte saját földi sátrát. Egymás életútját, az elhívásunkhoz való hűséget csak mint „aranydiplomások" ismertük meg egymás vallomásaiból. Talán nem túlzás az elmúlt ötven év viharait, küzdelmeit emlegetni. Az a bizonyos „földi sátor" ugyancsak homokos talajon csúszkált, olykor összedőlt. De amint Sándor az 1955. évi levelében írta, a helytállást mindennél többre tartva érkeztünk meg életünk nyugalmasabb szakaszába. Most már nem baj, ha földi sátrunkba befúj a szél, ha a sátor összedől, ha műtétek jelzik: új útra készülünk... Most már az se baj, ha egyeseknek „véres a torka". A Sándoré nem!

Hetven éven túl egyre inkább ama Istentől kapott lakás, az „örök otthon után vágyunk, amit nem emberi kéz épített" számunkra.

Szitáné Bérczi Margit

A korinthusi gyülekezetben a liturgikus öltözékről is heves viták folytak. Többségbe kerültek azok, akik a kegyelem palástjaként értelmezett, egész testet beborító fekete lepel (φανερός) viseletéhez ragaszkodtak. Nyakukba a törvény két kőtáblájára emlékeztető fehér kendőcskét kötöttek. Ezzel azt a reménységüket fejezték ki, hogy az átláthatatlan fekete lepel a Krisztus ítélőszéke előtt elrejti bűneiket, és így a törvény már nem vádolni fogja őket, hanem ékességük lesz. Pál apostol ez ellen tiltakozik, amikor azt mondja, hogy Krisztus ítélőszéke előtt mindenkinek φανερός nélkül, azaz leplezetlenül (φανερωθῆναι) kell megjelennie. Az ítélet a testben véghezvitt cselekedetek alapján lesz. Akinek cselekedeteivel a Bíró elégedett, annak honoráriumot, más szóval stólát fog adni. Elégedettségének mértéke szerint a stóla lila, zöld, piros vagy fehér színű lesz. A kutatók kimutatták, hogy Pál apostol szavainak hátterében Lk 12,47–48 áll, ahol Jézus kijelenti: „Az a szolga, aki ismerte ura akaratát, és nem fogott hozzá teljesítéséhez, vagy nem cselekedett akarata szerint, sok verést kap; aki viszont nem ismerte ura akaratát, és úgy cselekedett verést érdemlő dolgokat, az kevés verést kap.” A φανερός-tól megfosztott, leplezetlen testen ugyanis a verés lila, zöld és piros csíkokat eredményez, míg akinek cselekedetei hiánytalanok, és így nem kapott verést, fehér stólát visel. Számukra a stóla átvétele örömteli ünnep lesz: a fehér az öröm színe. A sok verés nyomát mutató lila a bűnbánaté, a piros pedig (tűz színe) a verés okozta égő fájdalomra utal. Zöld színű csíkok a zöldségeket prédikáló papokon mutatkoznak majd. Az ő stólájuk zöld.

VÉGHELYI ANTAL

Hogy mit jelent az ember életében a *béke*? Válaszom egy kicsit másképp hangzik, mint amit unalomig hallottunk abban az időben, amikor a „békés proletárdiktatúra" útján haladtunk. Az ember Isten szerinti kiteljesedését, a lélek szerinti látásmódot, az alkotás szabadságát. Olyan nézőpontot, ahonnét minden és mindenki Krisztuson keresztül látható. Ez az a kegyelmi állapot, ami csakis Krisztus szorongató szeretetéből táplálkozik, hiszen átélése egyben az igazi boldogság megismerését jelenti. Boldognak lenni egy boldogtalan világban? Zinzendorf szerint: „A keresztyénség lényege nem abban áll, hogy az ember kegyes, hanem abban, hogy boldog." A speciális másként látást, az Isten szerinti látást jelenti ez az állapot, egy kis kóstoló abból az időből, amikor még nem ízleltük meg azt az igen kívánatos almát. A békességre törekvés tehát nem valami „izzadságszagú" feladat, út, hanem természetes következmény Krisztus követésében.

Ha valaki – tegyük fel – a Vértes hófödte csúcsain vagy éppen a Cserhát napsütéses ösvényein jár – valahol Hollókő és Nógrádsipek között –, vagy kezében madárleső távcsővel egy kicsit mást is akar látni, hallani, mint amit vaksi szemeink elénk hoznak, valamit megízlelt már abból, amit kaptunk. Ha valaki egy vasúti poggyászraktár mélyéről Pál levele exegézisének „hangjait" hallja, tudja, hogy a békéltetés szolgálata olyan alapvető norma, amit csakis ajándékként kaphatunk.

Küzdöttünk a békéért már sokféleképpen, az „eredménye" ismert. Itt az idő, hogy átéljük azt a Jézus szerinti békességet, amit világi szemünkkel és fülünkkel felfogni nem tudunk, de a Lélek szerint, mindig Krisztuson át látva a másikat, megélhetünk. Isten éltesse mindazokat, akik ebben a munkában, a szorongató krisztusi szeretet szolgálatában a békességre törekednek, hiszen ők *Isten fiainak neveztetnek*.

JOHANN GYULA

Újra- és újraolvasva reménykedtem a páli levélsorokból fölbukkanó, rejtett üzenetben, hogy a rám bízott szó, kovászom mellé, s egyúttal az ünnepléshez méltó, jóféle gondolatokkal kecsegtessen, hívószavakat rendeljen elém.

A valós útvonalakhoz kötődő utazási regények lelkes olvasójaként lebilincselő élményt nyújt a mindenkori utazó nyomába szegődni. Hasonlóképpen bibliai utazók és utak kutatójának megbízható lépéseire, gondolatvilágára fölfigyelni. Hogy az *ígéretek* ismeretében, megismerésükben és megértésükben lehetőleg ne maradjunk járatlanok...

Utakról olvasván elemi erővel hatnak a szavakon túl a szemünk elé táruló képek. A helyre, *Korinthos*ra kíváncsian és reménykedve föllapoztam az elérhető atlaszokat, albumokat. Az elsőként kézbevett lexikon ide vonatkozó szócikkében végre rábukkantam egy számomra elhelyezett útjelzőre. Már a Korinthoszi-csatorna történeténél nagy meglepetést jelentett egy negyvennyolcas magyar nevébe botlani: Türr Istvánéba. Nem állhattam meg mosoly, hümmögés nélkül, hogy lám, jó száz évvel ezelőtt is a görög világ ama nevezetes pontján egynek közülünk betölteni való feladat adatott. Türr István rendkívüli kihívással szembesülhetett, elvállalva, hogy levezényli a Korinthoszi-csatorna megépítésének gigászi küzdelmét. Nem kétséges számomra, hogy hasonlóan rendkívüli vállalkozás, próbatétel magyar teológiai művekkel szellemi csatornákat vágni.

E sorok írójának örömére szolgált a könyvtárakban is jártas, mindig kedvesen derűs kutatót könyvek közt kalauzolni, és hetvenöt szó között eggyel tisztelettel és szeretettel köszönteni.

MÁRTON GYÖNGYVÉR

Pál apostol háromszor említi a második Korinthusi levélben. Mindhárom esetben olyan összefüggésben, amikor az ember mindennapi élete, földi sorsa mögött mélyebb értelem tárul fel: a szolgálat Istennek és egymásnak. Akár személyes megpróbáltatásáról ír Pál, amelyben a korinthusiak imádsága támogatja, akár a jeruzsálemi testvéreknek gyűjtendő adományról, a földi pálya ajándéka az, hogy széles körben sokasodjék és legyen megtapasztalható az Isten kegyelme a világban, s ennek nyomán gyarapodjék a hálaadás is. Bátran megragadni a sorsunkat a világ és a gyülekezet közösségében formáló kezet, és vállalni a hálát ébresztő szolgálatot egymásért őtőle – micsoda kegyelem!

Sándor bácsi katedrája alatt nehéz időkben ültünk – fiatal teológusként megilletődve láttuk, láttam személyes küzdelmét a sorssal – betegséggel, gyásszal, tanári helytállással. Alig-alig mertem megszólítani, mit is mondhatnék? Aztán egyszer ő jött a segítségünkre. A díszteremben tartott óra elején arra kért bennünket, énekeljük el vele egyik énekünket imádság gyanánt. Mindmáig hálásan emlékszem erre vissza – legszemélyesebb életében engedte meg, hogy vele imádkozzunk. Ez a közös éneklés – amely egész teológusi időm alatt valamiképp egyedülálló maradt – azóta is úgy kísér, mint személyes tanúságtétel, hogy életünk szolgálata mindig mélyebb összefüggésekben áll: „Minden értetek van, hogy a kegyelem sokasodjék, és egyre többen adjanak hálát az Isten dicsőségére.”

Korányi András

Kezdetben vala a bátorság és a merészség. A mester és a tanítvány. A mester nagyapa. A mester bölcs nagyapa. Minden mozdulatában ott van a nyugalom. Minden lépésében ott van a megfontoltság. Minden szavában ott van a lassúság eleganciája. Minden tettében ott van a középkori lovagiasság összes erénye. A mester nem kockáztat, hanem nagyon átgondolja a sakkjátszma minden egyes lépését. Akkor is tanít, amikor nem is tud róla. A jövőről tanít. Azt hiszem, ő sose mondaná ki azt, amit Illyés Gyula kimondott: „Jöhet idő, hogy emlékezni bátrabb dolog lesz, mint tervezni…" Nem mondaná ki, mert ő a jövőről tanít. Keine Denkrede, sondern Pläne.

Kezdetben vala a bátorság és a merészség. A mester és a tanítvány.

A tanítvány kiszámíthatatlan. Lépked előre a macskaköves úton. Nem néz se jobbra, se balra, csak megy és megy. Nem gondolja végig a lépéseit. Nem használja a zebrát, nem figyeli a közlekedési táblákat. Lép. Egy-két-há-négy. Csak szépen négynegyedben. Kis esti muzsika. A lépések örömódája. Lép. Önmagáért lép. Önmagáért és a lépésért magáért. Persze ennek inkább Platón örül, mint Arisztotelész. A tanítvány kockáztat. Irracionalitás, meggondolatlanság, csakazértis, miértne, egyszerélünk, carpediem. No planning, just doing.

Kezdetben vala a bátorság és a merészség. A mester és a tanítvány.

„Mondatkihúzáshoz ugyanazok a képességek és erők kellenek, mint a mondatíráshoz" – írja Esterházy Péter. A mester és a tanítvány között éppen az a legnagyobb különbség, hogy a mester a mondatkihúzásra is képes. A tanítvány nem. A tanítvány még nem. Még nem. Még…

GÁNCS TAMÁS

Nagyon hosszú nap volt. A levegőben tapintani lehetett az érezhető feszültséget. Senki sem tudta, hogy mi lesz holnap. A szemek lassan becsukódtak, ólmot öntött rájuk az est, s akkor megérkezett Jézus. Mindenki lehunyta a szemét, elfordította a fejét, befogta a fülét. Elaludtak a tanítványok, amikor Jézus üvöltése felébresztette őket. De volt egy, a sok közül… Egy tanítvány, aki megvárta a hajnalt, akinek nem volt álom a szemén, aki nem fordította el a tekintetét, amikor elmentél mellette.

Nem felejtem el a napot, amikor először találkoztam vele. A Tanítvánnyal. Szeptemberi délután volt, az egyetem hűs épületének lépcsőfordulójában egyszer csak elhaladt mellettem. Lassú, kimért mozdulatokkal kapaszkodott felfele. A gondolatoktól megrakott lépések komótosan, de határozottan haladtak el mellettem. A tekintély, a tapasztalat, a bölcsesség élő szobra – gondoltam magamban –, s akkor megszólított. Rám nézett, és tudtam, hogy igazán kíváncsi rám.

Mert a tanítvány sohasem felejtheti el, hogy elhívása, hivatása van. S ő sem felejtett, bár az évek már súlyosráncokat írtak a homlokára – de a szívére mégsem. Nem felejtette el, hogy elsősorban lelkész (tanítvány), s csak utána jöhet minden egyéb – címek, rangok...

Ott álltam, és megértettem, hogy addig álmodhatunk nyugodt szívvel, amíg vannak virrasztani tudó, életüket odaszánó tanítványok, akik ismerik a *hajnalt*. Tanuljunk együtt *Sankó bácsitól*, hogy csak az ige fölött éberen őrködve maradhatunk meg a legnehezebb időkben is. Mert a virrasztás nem más, mint várakozás, odafigyelés, imádság. Lelki ébrenlét, lelki jelenlét. A virrasztás már magában hordozza a virradat új lehetőségeit, a hajnal megfesthetetlen színeit. Várjuk együtt a hajnalt, várjuk az Urat. Isten éltesse, Sankó bácsi!

CZÖNDÖR ISTVÁN, IFJ.

Egy gyülekezetből indultunk a szolgálatba. Nem földrajzi értelemben, mert más-más gyülekezetből kerültünk a teológiára. Az együtt töltött öt év folyamán azonban nemcsak baráti társággá kovácsolódtunk össze, hanem gyülekezetté lettünk. Évfolyamunk az elmúlt évtizedek során ma is egy gyülekezetnek, egy lelki közösségnek érzi magát. Nem lokálisan, hiszen az ország különböző részein éltünk, és különböző gyülekezeteiben szolgáltunk. Kis gyülekezetünk most is a nagy Krisztus-test tagja.

Ennek a gyülekezetnek közös a gondja és közös az öröme. Pál apostolt a gyülekezetek gondja nem az aggodalmaskodás értelmében terheli naponta. A felelősség és a gyülekezetekért érzett szeretet „zaklatja".

Ötvenkét évvel ezelőtt a Budapest-Deák téri templom oltára elől együtt indultunk a szolgálatba. Te hét évi segédlelkészi szolgálat után huszonhárom éven át két helyen voltál gyülekezeti lelkész. Ebből mindössze négy éven át voltunk közvetlen szomszédok. Mindketten építkező lelkészként szolgáltunk. Lelki és fizikai értelemben is. Már szolgálatod elején észrevetted, hogy „nagyon gyenge egyházunkban a gyülekezet-tudat". A gyülekezetek gondja a te gondod is volt. Így vallottál teológiai tanári szolgálatodról: „Itt is lelkészi szolgálatot igyekeztem végezni, gyümölcsöztetve harmincéves gyülekezeti munka felhalmozott tapasztalatait." Megértelek.

Nyugdíjas éveim alatt gyakran álmodom egy-egy gyülekezet megoldandó gondjairól. Ez talán természetes is. Mert az aktív szolgálatot be lehet fejezni, de a gyülekezetek gondjainak aggódó, féltő szeretetben való hordozását nem. Ez alól majd csak a hazahívó atyai szó old fel bennünket.

SÁRKÁNY TIBOR

A tövis idegen test az emberben, amely fájdalmat okoz. Beletörik a természetet járó ember bőrébe, nem fáj azonnal, de órák elteltével a helye megdagad, erősen fáj, ha pedig érzékeny pontot érint, az ember még lábra sem tud állni.

A tövis – egészen pontosan – az apostol testének (és nem a testébe) adatott. A legtöbben úgy vélik, csak testi bajról lehet szó. A körülmény, hogy itt a bűnös testet jelentő σάρξ és nem a semlegesebb szó, σῶμα olvasható, nem követeli meg, hogy csak testi bajra gondoljunk. Csak találgathatjuk, mi lehetett az apostol életében ez a gyötrő tényező.

Nem vállalkozhatunk Pál apostol kórképének megrajzolására. Nem merészkedem arra sem, hogy Cserháti Sándorról állítsak fel diagnózist. Mindenki, ha elég hosszú volt az útja, elsősorban nem órával mérhetően, hanem lelki értelemben, úgy, hogy volt benne magasság is, mélység is, Pálhoz hasonló tapasztalatokra tesz szert. Magunktól is tévedünk olyan helyekre, ahol tövist szerezhetünk, amelyet egy életen át kell hordoznunk. Egymásnak is okozunk ilyen fájdalmat. És Isten is ad ilyen tövist.

Az úton, amelyet az elmúlt években közeli útitársakként járhattunk, némi bepillantást nyerhettünk, miféle tövisek adatnak, hogy – az apostol szavával – ne legyünk esztelenek, hanem Istennek adjuk a dicsőséget.

Újra és újra megadatott azonban neked, Sándor, a folytatás. Nem fatalista beletörődéssel. Nem közönyös belenyugvással. Nem rezignáltan. Nem keserűen. Nem a sztoikus mindent jóra magyarázó bölcsességével, hanem a Krisztus evangéliumából fakadó józansággal, alázattal, derűvel és reménységgel. Isten hordozó és megújító kegyelmével, amely úgy a miénk, és úgy sokszorozódik, hogy továbbadják.

Kísérjen ennek a hordozó és megújító kegyelemnek a tapasztalata és ereje további utadon is!

Reuss András

Az élet próbatételek sorozata. Azért születünk, hogy kipróbáltassunk. Aki nem állja meg a próbát, kudarcot vall, eltűnik az élet színteréről, nem méltó az életre. Eltűnnek a betegek, életképtelenek, gyengék és lusta-lassúak, változni nem tudók és változni nem akarók. Ez az evolúció: az élettel együtt járó kihívásoknak megfelelni, késznek lenni változni, idomulni, de a másoktól megkülönböztető lényeget megtartani. Kipróbálttá válni, kipróbáltnak lenni.

Így lát a világ, mert ez a tapasztalat: a gyengéket eltiporja az élet. A mi hitünk azonban új összefüggésbe helyezi ezt az igazságot! Mert igaz mindez az örök élet szempontjából is. E világon elbukhatnak, gyengének bizonyulhatnak a méltók és kipróbáltak, akikben Krisztus van – ahogyan e világ számára elbukott, gyengének bizonyult a mi Urunk is, a feltámadottak zsengéje, aki maga az élet. Pál apostolt, aki kipróbáltnak, δόκιμος-nak tarja magát, többször megverték, meg is kövezték, végül tán le is fejezték. Elbukott és gyengének bizonyult – a világ előtt, az evolúció szempontjából. De az örök élet szempontjából, ami nem ismer evolúciót, törzsfejlődést, csak egyedfejlődést, e világi kudarca, Krisztus evangéliumáért vállalt pusztulása kipróbáltságának és méltó voltának legnagyszerűbb bizonyítéka lett.

Ha nem ismeritek fel magatokban, hogy Jézus Krisztus bennetek van, még kipróbálatlanok vagytok. Hiába vagy túl sok-sok próbán, ha azt gondolod, a magad erejéből álltad ki azokat, még kipróbálatlan vagy. Csak az kipróbált, aki felismeri: nem én, hanem a bennem lakó Krisztus! Akinek ereje a szenvedésre való készségben mutatkozik meg. Aki nem akar győzni, különösen nem másokat legyőzni.

75 évnyi élet – 75 éves sorozata a próbáknak. Elhordozott és kiállt szenvedéseknek. Minden kiállt szenvedés Isten áldásának megtapasztalása. Adjon neked a mi Urunk erőt és időt az ő juhainak legeltetésére! Isten éltessen az előtted álló próbákban, vagyis tudj Krisztusban gyengének bizonyulni, hogy vele együtt győztessé válj! Δόκιμος az örök életre.

THURÁNSZKY ISTVÁN

Tartalom

Előszó 5

PÁL ELSŐ LEVELE A KORINTHUSIAKHOZ

Apostol ▪ ἀπόστολος ▪ 1,1	*Sánta Anikó*	7
Testvér ▪ ἀδελφός ▪ 1,1	*Fabiny Tibor, id.*	8
Isten gyülekezete ▪ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ▪ 1,2	*Kovács Pál*	9
Kegyelem ▪ χάρις ▪ 1,3	*Madocsai Miklós*	10
Békesség ▪ εἰρήνη ▪ 1,3	*Trajtler Gábor*	11
Ismeret ▪ γνῶσις ▪ 1,5	*Cserháti Márta*	12
Bizonyságtétel ▪ μαρτύριον ▪ 1,6	*Pintér János*	13
Kegyelmi ajándék ▪ χάρισμα ▪ 1,7	*Szabó Lajos*	14
Feddhetetlen ▪ ἀνέγκλητος ▪ 1,8	*Gerőfi Gyuláné*	15
Közösség ▪ κοινωνία ▪ 1,9	*Baranyay Csaba*	16
Szakadások ▪ σχίσματα ▪ 1,10	*Fehér Károly*	17
A keresztről szóló beszéd ▪ ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ ▪ 1,18	*Gémes István*	18
Isten ereje ▪ δύναμις θεοῦ ▪ 1,18	*Barthel-Rúzsa Zsolt*	19
Az igehirdetés bolondsága ▪ ἡ μωρία τοῦ κηρύγματος ▪ 1,21	*Fabiny Tibor, ifj.*	20
A megfeszített Krisztus ▪ Χριστὸς ἐσταυρωμένος ▪ 1,23	*Aradi György*	21
Megütközés ▪ σκάνδαλον ▪ 1,23	*Cselovszky Ferenc, ifj.*	22
Elhívatás ▪ κλῆσις ▪ 1,26	*Pintér Károly*	23
Ékesszólás ▪ ὑπεροχὴ λόγου ▪ 2,1	*Bogdányi Mária*	24
Elrejtett bölcsesség ▪ σοφία ἐν μυστηρίῳ ▪ 2,7	*Béres Tamás*	25
Isten mélységei ▪ βάθη τοῦ θεοῦ ▪ 2,10	*Csepregi András*	26

Lelki ember ▪ πνευματικός ἀνθρώπος ▪ 2,13	*Krámer György*	27
Ültetés ▪ φυτεία ▪ 3,6	*Joób Máté*	28
Öntözés ▪ πόσις ▪ 3,6	*Gáncs Péter*	29
Növekedés ▪ αὔξησις ▪ 3,6	*Pelikán András*	30
Isten munkatársai ▪ συνεργοὶ θεοῦ ▪ 3,9	*Csorba István*	31
Isten szántóföldje ▪ γεώργιον θεοῦ ▪ 3,9	*Bartha István*	32
Isten épülete ▪ οἰκοδομὴ θεοῦ ▪ 3,9	*Szita István*	33
Bölcs építőmester ▪ σοφὸς ἀρχιτέκτων ▪ 3,10	*Homoki Pál*	34
Isten Lelke ▪ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ▪ 3,16	*Pintérné Nagy Erzsébet*	35
Isten titkainak sáfára ▪ οἰκονόμοι μυστηρίων θεοῦ ▪ 4,1	*Szabóné Mátrai Marianna*	36
Szelíd lélekkel ▪ ἐν πνεύματι πραΰτητος ▪ 4,21	*Jancsó Kálmánné Cserháti Hanna*	37
Megigazul, megigazulás ▪ δικαιόω, δικαιοσύνη ▪ 6,11	*Zsigmondy Árpád*	38
Imádkozás ▪ προσευχή ▪ 7,5	*Roszik Ágnes Anetta*	39
Bálvány(áldozat) ▪ εἴδωλον ▪ 8,1	*Csepregi Zoltán*	40
Erőtlenség ▪ ἀσθενεία ▪ 9,22	*Cserháti Sándor, ifj*	41
Versenypálya ▪ στάδιον ▪ 9,24	*Sándor Jenő*	42
Hervadhatatlan koszorú ▪ ἄφθαρτος στέφανος ▪ 9,25	*Bodrog Miklós*	43
Küzdelem ▪ ἀγών ▪ 9,27	*Kendeh K. Péter*	44
Kísértés ▪ πειρασμός ▪ 10,13	*Takácsné Kovácsházi Zelma*	45
Az áldás pohara ▪ ποτήριον τῆς εὐλογίας ▪ 10,16	*Kovács Imre*	46
Az Úrtól vettem ▪ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ▪ 11,23	*Smidéliusz András*	47

Gyógyítások ▪ ἴαματα ▪ 12,9	*Cserháti Péter*	48
Próféta ▪ προφήτης ▪ 12,28	*Nánai László*	49
Tanító ▪ διδάσκαλος ▪ 12,28	*Réz-Nagy Zoltán*	50
Szeretet ▪ ἀγάπη ▪ 13,1	*Laczi Roland*	51
Tükör által homályosan ▪ δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι ▪ 13,12	*Petri Gábor*	52
Zsoltár ▪ ψαλμός ▪ 14,26	*Finta Gergely*	53
Bátorítás ▪ παράκλησις ▪ 14,31	*Kodácsy-Simon Eszter*	54
Legkisebb ▪ ἐλάχιστος ▪ 15,9	*Csorba János*	55
A halottak feltámadása ▪ ἀνάστασις νεκρῶν ▪ 15,13	*Orosz Gábor Viktor*	56
Ámde ▪ νυνὶ δέ ▪ 15,20	*Fabiny Tamás*	57
A csillagok fényessége ▪ δόξα ἀστέρων ▪ 15,41	*Varga Gyöngyi*	58
Fulládnk ▪ κέντρον ▪ 15,56	*Némethné Tóth Szilvia*	59
Szent csók ▪ φιλήμα ἁγίον ▪ 16,20	*Szimon János*	60

PÁL MÁSODIK LEVELE A KORINTHUSIAKHOZ

Vigasztalás ▪ παράκλησις ▪ 1,3	*Kovácsné Tóth Márta*	61
A Lélek záloga ▪ ἀρραβὼν τοῦ πνεύματος ▪ 1,22	*Sárkányné Horváth Erzsébet*	62
Tanúbizonyság ▪ μάρτυς ▪ 1,23	*Szabó B. András*	63
Könnyhullajtás ▪ δάκρυον ▪ 2,4	*Bódi Emese*	64
Krisztus jó illata ▪ εὐωδία Χριστοῦ ▪ 2,15	*Bolyki János*	65
Ajánlólevél ▪ συστατικὴ ἐπιστολή ▪ 3,1	*Ribár János*	66
Alkalmasság ▪ ἱκανότης ▪ 3,5	*Kinczler Irén*	67
Betű és Lélek ▪ γράμμα, πνεῦμα ▪ 3,6	*Szebik Imre*	68

Lepel ▪ κάλυμμα ▪ 3,13	*Hausmann Jutta*	69
Cserépedény ▪ ὀστράκινον σκεῦος ▪ 4,7	*Szentpétery Péter*	70
Értetek ▪ δι' ὑμᾶς ▪ 4,15	*Bácskai Károly*	71
Földi sátor ▪ ἐπίγειος οἰκία τοῦ σκήνους ▪ 5,1	*Szita Istvánné Bérczi Margit*	72
Leplezetlenül ▪ φανερωθῆναι ▪ 5,10	*Véghelyi Antal*	73
A békéltetés szolgálata ▪ ἡ διακονία τῆς καταλλαγῆς ▪ 5,18	*Johann Gyula*	74
Ígéret ▪ ἐπαγγελία ▪ 7,1	*Márton Gyöngyvér*	75
Hálaadás ▪ εὐχαριστία ▪ 9,11	*Korányi András*	76
Merészség ▪ ὑπόστασις ▪ 11,17	*Gáncs Tamás*	77
Virrasztás ▪ ἀγρυπνία ▪ 11,27	*Czöndör István*	78
A gyülekezetek gondja ▪ ἡ μέριμνα τῶν ἐκκλησιῶν ▪ 11,28	*Sárkány Tibor*	79
Tövis ▪ σκόλοψ ▪ 12,7	*Reuss András*	81
Kipróbált ▪ δόκιμος ▪ 13,6	*Thuránszky István*	82

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, Budapest, 2005
Felelős kiadó: Kendeh K. Péter
Műszaki szerkesztés és borítóterv: Galgóczi Andrea
Tördelő: Fodor Gábor
Szöveggondozó: Székács Judit
A borító Lucas Cranach *Krisztus, a tizenkét apostol és Szent Pál* (1515 körül) című
fametszetsorozatából a Pál apostolt ábrázoló részlet,
valamint a Codex Boernerianus (Gp, 012) egy lapjának felhasználásával készült,
amely 9. századi kódexlapon Pál apostol Római levelének vége
és Első korinthusi levelének eleje olvasható. A hátsó borítón
az Evangélikus Hittudományi Egyetem fényképe látható.
Nyomta és kötötte: ETO-Print Nyomda
Felelős vezető: Balogh Mihály

ISBN 963 9571 36 9